

Παγκόσμια Ιστορία 4

Ο άνθρωπος απέναντι στον εαυτό του – Μέρος Β΄

Μαρία Ευθυμίου

© Mathesis

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ
ΙΔΡΥΜΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ & ΕΡΕΥΝΑΣ

ΙΔΡΥΜΑ ΣΤΑΥΡΟΣ ΝΙΑΡΧΟΣ
STAVROS NIARCHOS
FOUNDATION

Εβδομάδα 4: Φασισμός και ναζισμός στην Ευρώπη	3
4.1: Η περίοδος του Μεσοπολέμου	3
V4.1.1 Το τέλος των αυτοκρατοριών (8')	3
V4.1.2 Οι κυρώσεις πέφτουν στους ώμους της Γερμανίας (9')	4
V4.1.3 1919: Η Γερμανία θρηνεί «χαμένες πατρίδες» (8')	6
V4.1.4 Μονοκομματικά και ολοκληρωτικά καθεστώτα (10')	8
V4.1.5 Το κραχ φέρνει οικονομικά, αλλά και πολιτικά, δεινά (5')	10
V4.1.6 Συνθήκες αμοιβαίας μη επιθέσεως (5')	11
4.2: Μουσολίνι και Χίτλερ	13
V4.2.1 Η Ιταλία σε μετάβαση (7')	13
V4.2.2 Ο Μπενίτο Μουσολίνι (4')	14
V4.2.3 Η Ιταλία υπό τον Μουσολίνι (10')	15
V4.2.4 Mare Nostrum (7')	17
V4.2.5 Αδόλφος Χίτλερ (7')	18
V4.2.6 Η Γερμανία υπό τον Χίτλερ (11')	20
V4.2.7 Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 1936 (5')	22
V4.2.8 Ο Ισπανικός Εμφύλιος (4')	23

Εβδομάδα 4: Φασισμός και ναζισμός στην Ευρώπη

4.1: Η περίοδος του Μεσοπολέμου

V4.1.1 Το τέλος των αυτοκρατοριών (8')

<https://youtu.be/EzCZkbese4>

απομαγνητοφώνηση Lemonia9 / αντιπαραβολή geonoud

Αναφερθήκαμε στην προηγούμενή μας ενότητα στις αλλαγές και στην εξέλιξη της Ρωσίας κάτω από το σοβιετικό καθεστώς και το γεγονός ότι στη δεκαετία του 1930 η Ρωσία αποκτά, παρουσιάζει βελτιωμένους δείκτες —σαφώς βελτιωμένους δείκτες— οικονομικής ανάκαμψης. Η κύρια προσωπικότητα της χώρας είναι ο Ιωσήφ Βησσαριόνοβιτς, ο Στάλιν, του οποίου οι αφίσες βρίσκονταν παντού στη Ρωσία, με τη φυσιογνωμία του να κυριαρχεί και να προβάλλονται τα επιτεύγματά του σε πολλούς τομείς της ζωής της Ρωσίας και φυσικά στη βιομηχανία, στα φράγματα, στον εξηλεκτρισμό. Η Ρωσία στη δεκαετία αυτή ανακάμπτει και γίνεται ξανά μια υπολογίσιμη δύναμη της Ευρώπης και του κόσμου· πώς θα μπορούσε άλλωστε μια χώρα τέτοιου μεγέθους και τέτοιου δυναμισμού [να μην ανακάμψει].

Γυρνούμε όμως πίσω, για να ξαναπιάσουμε το νήμα, στο τέλος του πολέμου. Ο πόλεμος έληξε τον Νοέμβριο του 1918, όταν οι Κεντρικές Δυνάμεις, δηλαδή η Γερμανία και η Αυστροουγγαρία, δήλωσαν ότι επιθυμούν να τελειώσει ο πόλεμος, στον οποίον η παρουσία των Αμερικανών είχε δώσει την τελική βοήθεια για την ολοκλήρωση των πραγμάτων. Ο πόλεμος αυτός, με τη λήξη του, θα έπρεπε να αντιμετωπίσει χίλια μύρια προβλήματα και στην ουσία να αναδιοργανώσει τον χάρτη της Ευρώπης, διότι ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος είχε πολλές επιπτώσεις — δεν το συζητούμε, ένας πόλεμος τέτοιου μεγέθους. Μία απ' τις μεγαλύτερες επιπτώσεις του, αν όχι και η κεντρική, ήταν η διάλυση των αυτοκρατοριών και η δημιουργία πολλών ανεξαρτήτων κρατών.

Η διάλυση αυτή σχετίζεται με το γεγονός ότι υπήρχαν μέχρι τότε στην Ευρώπη πολλές αυτοκρατορίες, όπως ήταν η Ρωσική Αυτοκρατορία, η Αυστριακή Αυτοκρατορία, η Οθωμανική Αυτοκρατορία· αυτές με το τέλος του πολέμου διαλύθηκαν και προέκυψαν από αυτές εθνικά κράτη, ανεξάρτητα εθνικά κράτη:

- Ας πούμε η Αυστρία. Η Αυστρία πριν τον πόλεμο ήταν μια αυτοκρατορία, η οποία περιελάμβανε την Αυστρία, την Ουγγαρία, την Τσεχία, τη Σλοβακία... Με το τέλος του πολέμου αυτές οι περιοχές, αφού διαλύεται η αυτοκρατορία, θα μετατραπούν σε ανεξάρτητες χώρες. Ας δούμε στον χάρτη τις χώρες που προέκυψαν απ' τη διάλυση της Αυστριακής Αυτοκρατορίας: η Τσεχοσλοβακία, η Ουγγαρία, η Αυστρία, η Γιουγκοσλαβία· η Αυστρία έχασε εδάφη από την Ιταλία, που ήταν νικήτρια, η οποία πήρε τις περιοχές του νοτίου Τιρόλο και τις περιοχές της Τερνέστης.
- Η Τουρκία έχασε εδάφη από τους Έλληνες, διότι εδώ οι Έλληνες ως νικητές του πολέμου —και οι Τούρκοι ως ηττημένοι του πολέμου— απέκτησαν τον έλεγχο εδαφών στη Μικρά Ασία, τα οποία και έχασαν μετά το τέλος του ελληνοτουρκικού πολέμου του '19-'22, όπως και εδάφη στην περιοχή της Θράκης.

- Διαλύθηκε η Ρωσική Αυτοκρατορία, η οποία και έχασε τις περιοχές —όπως είπαμε— Φινλανδία, Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία, που έγιναν ανεξάρτητα κράτη.
- Και βέβαια δημιουργήθηκε η Ιρλανδία ως ανεξάρτητο κράτος.
- Και η Γερμανία, η οποία έχασε εδάφη, διότι δημιουργήθηκε η πιο κομβική χώρα των εξελίξεων με το τέλος του πολέμου: είναι η δημιουργία της ανεξάρτητης Πολωνίας.

Βέβαια, αυτές οι χώρες που δημιουργήθηκαν ήταν ένα ζήτημα το τι έκταση θα έχουν και αυτό θα παίξει έναν ρόλο στα πράγματα. Όταν, δηλαδή, προσέρχονται οι μεγάλες και οι μικρές δυνάμεις στις Βερσαλλίες το 1919¹ για να αποφασίσουν τα της λήξεως του πολέμου και τις ρυθμίσεις του πολέμου, είναι βέβαιη η διάλυση των αυτοκρατοριών και η δημιουργία πολλών εθνικών κρατών, και η ανάγκη τότε ήταν (η αγωνία των επιμέρους πλευρών ήταν) τι σύνορα θα οριστούν σε αυτές τις χώρες.

Η κύρια δύναμη που προσέρχεται σε αυτή τη σύσκεψη στο Παρίσι είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, η οποία πλέον είναι και η ισχυρότερη δύναμη στον κόσμο. Με το τέλος του πολέμου η χώρα αυτή τιμά τους στρατιώτες της και τιμά τον Πρόεδρό της, τον Woodrow Wilson, με διάφορους τρόπους, ένας απ' τους οποίους είναι αυτός που φαίνεται εδώ, σε αυτή τη φωτογραφία, στην οποία χιλιάδες στρατιώτες τους στρατού των Ηνωμένων Πολιτειών σχεδίασαν και δημιούργησαν την προσωπογραφία² του Προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών σε μια μεγάλη πεδιάδα· αυτή η φωτογραφία είναι παρμένη από αεροπλάνο, έτσι, για να τιμήσουν τον Πρόεδρό τους για τη μεγάλη νίκη. Οι Ηνωμένες Πολιτείες έπαιξαν τον αποφασιστικό ρόλο στο τέλος του πολέμου και μετέσχαν στον πόλεμο από τον Απρίλιο του 1917 έως τον Νοέμβριο του 1918 που συνθηκολόγησαν οι Κεντρικές Δυνάμεις.

Έχει ενδιαφέρον ότι στη σύσκεψη των Παρισίων η Ρωσία, η άλλη μεγάλη δύναμη της Ευρώπης, που είχε ζήσει όμως τόσα πολλά στη διάρκεια του πολέμου και είχε αποσυρθεί από τον πόλεμο οικειοθελώς με τη Συνθήκη του Μπρεστ-Λιτόφσκ, δεν μπορεί να παραστεί ως κεντρικός συνομιλητής —μόνο ως παρατηρητής— και είναι η πιο ηττημένη χώρα του πολέμου, εάν κανείς μετρήσει το πόσα τμήματα και εδάφη έχασε με τη Συνθήκη του Μπρεστ-Λιτόφσκ.

Πάντως, στις Βερσαλλίες προσέρχονται Βρετανοί, προσέρχονται Γάλλοι (νικητές του πολέμου), Αμερικανοί, Έλληνες, Ιταλοί (νικητές του πολέμου), Ιάπωνες (νικητές του πολέμου)...

V4.1.2 Οι κυρώσεις πέφτουν στους ώμους της Γερμανίας (9')

<https://youtu.be/Huk3KW7mt6g>

απομαγνητοφώνηση Asimenia / αντιπαραβολή Geonoud

Οι εργασίες για τη Συνθήκη των Βερσαλλιών διήρκεσαν επί μακρόν. Ξεκίνησαν το '18 αλλά στην ουσία ολοκληρώθηκαν το 1919. Εδώ είναι το σημείο, η σελίδα υπογραφής των νικητριών χωρών και των εκπροσώπων των, με τη βούλα, που σημαίνει ότι επικυρώνουν και δέχονται τις

---

¹ Εκτός από τη Συνθήκη των Βερσαλλιών, υπεγράφησαν πολλές συμπληρωματικές συνθήκες.

² Το σχηματίζουν με τα σώματά τους, τοποθετημένοι, σε κατάλληλα σημεία, στην πεδιάδα.

προβλέψεις αυτής της συνθήκης. Πρέπει να πούμε ότι, ενόσω συγκεντρώνονται στο Παρίσι και στις Βερσαλλίες οι αντιπρόσωποι των χωρών οι οποίες ενεπλάκησαν στον πόλεμο, στην Ευρώπη μέχρι και το 1918 υπάρχουν αναταραχές, διότι δεν είναι μόνο η Ρωσία η οποία έχει τον εμφύλιο της πόλεμο μεταξύ κομμουνιστών και μη κομμουνιστών, αλλά την ώρα που τέλειωνε ο πόλεμος, εμφύλιες συγκρούσεις μεταξύ κομμουνιστών και μη κομμουνιστών συνέβησαν και στη Φινλανδία και στη Σλοβακία και στην Ουγγαρία και στη Γερμανία, αλλά δεν είχαν συνέχεια· στη Γερμανία με τη Ρόζα Λούξεμπουργκ (Rosa Luxemburg) και τον Καρλ Λίμπκνεχτ (Karl Liebknecht), που όμως επνίγησαν στο αίμα και δεν συνεχίστηκαν. Η Ευρώπη δηλαδή είχε πολλαπλή αναταραχή και μετεξέλιξη, και βέβαια το κομμουνιστικό κίνημα ήταν ζωντανό σε διάφορες περιοχές της ακόμα.

Στις Βερσαλλίες πρέπει να πούμε ότι το πράγμα ήταν δύσκολο από πολλές πλευρές. Η μία [πλευρά] ήταν διότι είχαν διαλυθεί οι αυτοκρατορίες και εξ αυτού ας πούμε η Αυστρία, η οποία προσήλθε ως ηττημένη, δεν εκπροσωπούσε ακριβώς τον εαυτό που είχε πριν, διότι στο μεταξύ, καθώς διαλύθηκε σε επιμέρους κράτη και κατέρρευσε ο αυτοκράτορας και η αυτοκρατορία, δεν παρουσίαζε το συμπαγές πρόσωπο από το οποίο θα μπορούσε κανείς να ζητήσει πολλές αποζημιώσεις ή τμήματα εδαφών. Αντιθέτως η χώρα η οποία ήταν η κεντρική των Κεντρικών Δυνάμεων, και φυσικά ο στρατός της και το κύρος της πολύ μεγάλο, έτσι κι αλλιώς, ήταν η Γερμανία —η ηττηθείσα βέβαια Γερμανία— η οποία και θα υποστεί τη μεγαλύτερη “επίθεση” των νικητών.

Ανάμεσα στους νικητές, οι πιο αποφασισμένοι να αποσπάσουν από τους Γερμανούς τα περισσότερα —με εκδικητική διάθεση, όπως όλοι θεωρούσαν και υπογράμμιζαν— ήταν η Γαλλία, η οποία είχε πολεμήσει γενναϊότατα στην περίοδο του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου — στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο που μόλις είχε προηγηθεί. Είχε απολέσει 1.400.000 στρατιώτες και είχε συγκεντρωμένη οργή από τη δεκαετία του 1870, όταν ηττήθηκε από τους Γερμανούς υπό τον Όττο φον Μπίσμαρκ και τα γερμανικά στρατεύματα που έφτασαν έξω από το Παρίσι και [επέβαλαν] ταπεινωτικότατη συνθήκη στην ηττημένη τότε Γαλλία. Περίπου πενήντα χρόνια αργότερα, η Γαλλία, νικήτρια πλέον, θεωρεί ότι μπορεί να έχει τη Γερμανία στη γωνία και την έχει και μπορεί να αποσπάσει από αυτήν ό,τι μπορεί περισσότερο, και φυσικά αμέσως [ζήτησε] να της αποσπάσει τις δύο περιοχές (που θεωρεί η Γαλλία σαφώς γαλλικές και η Γερμανία σαφώς γερμανικές), την Αλσατία και τη Λωρραίνη, που είχε χάσει στον πόλεμο του 1871.

Όσον αφορά τη Γερμανία τα πράγματα είναι αρκετά βαριά. Θα ήθελα στο σημείο αυτό να σας δείξω τη Γερμανία πριν από τον πόλεμο. Είναι μία χώρα μεγάλη, με έκταση η οποία περιλαμβάνει την περιοχή της Πρωσίας, τμήματα της Λιθουανίας, τμήματα που σήμερα είναι Πολωνία (το Βερολίνο κοιτάξτε σε ποιο σημείο βρισκόταν στη Γερμανία πριν από τον πόλεμο από, τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο: η θέση του Βερολίνου ήταν στο κέντρο της Γερμανίας, ας το θυμηθούμε γι’ αυτά τα οποία πρόκειται να δούμε), η Λωρραίνη είναι μέσα στα εδάφη φυσικά, η Αλσατία είναι μέσα στα εδάφη. Η Γερμανία είναι μία επιβλητική χώρα του Βορρά. Κοιτάξτε πόσο χαμηλά τα σύνορά της έρχονται στην περιοχή που σήμερα είναι Τσεχοσλοβακία. Ας δούμε τη θέση της Πράγας για να έχουμε μία εικόνα για τα όσα πρόκειται να έρθουν.

Με τη Συνθήκη των Βερσαλλιών, η Γερμανία θα είναι η χώρα η οποία θα βρεθεί στο στόχαστρο. Θα της ζητηθούν απ’ όλες τις δυνάμεις αποζημιώσεις σε χρήμα, μεγάλης κλίμακας αποζημιώσεις, και βέβαια η χώρα η οποία θα απαιτεί τις περισσότερες αποζημιώσεις είναι η Γαλλία, η οποία και δεν τοποθετεί *οροφή* στις απαιτήσεις της. Έτσι, μετά το τέλος της Συνθήκης των Βερσαλλιών, η Γαλλία θα ζητά και θα ζητά και θα ζητά χρήματα από τη Γερμανία ως

αποζημιώσεις και αυτό θα είναι κάτι, που θεωρείται από πολλούς, πολύ βαρύ για τα όσα επρόκειτο να συμβούν μετά τον Μεσοπόλεμο.

Από τη Γερμανία αποσπάστηκαν οι αποικίες της σε όλον τον κόσμο· η Γερμανία έχασε τις αποικίες της στην Αφρική, τις οποίες πήραν οι Άγγλοι κατά κύριο λόγο και [οι] Γάλλοι, και επίσης έχασε τις θέσεις της στην Κίνα (θυμηθείτε προηγούμενή μας ενότητα), τις οποίες απέσπασε η Ιαπωνία, που στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ήταν με το μέρος της Αντάντ, δηλαδή των νικηφόρων δυνάμεων. Επίσης στη Γερμανία απαγορεύτηκε να έχει στρατό, παρά πολύ πεπερασμένο, και να είναι μόνο επαγγελματίες και όχι πολίτες, της απαγορεύτηκε η εκπαίδευση των πιλότων της και επίσης της περιορίστηκε κατά πολύ ο αριθμός των αεροπλάνων που μπορούσε να διαθέτει, και της τέθηκαν όρια στη βιομηχανική της παραγωγή, ιδιαίτερα της απαγορεύτηκε η πολεμική βιομηχανία.

Όλα αυτά δημιούργησαν ένα ασφυκτικό κλίμα στη Γερμανία, που συνδυάστηκε με ένα μεγάλο πλήγμα το οποίο δέχτηκε με την απόφαση της συνθήκης των νικητριών δυνάμεων να δημιουργηθεί μία χώρα ανεξάρτητη, η Πολωνία. Σας θυμίζω ότι η Πολωνία είχε στην ουσία χαθεί από τον χάρτη, καθώς είχε μοιραστεί μεταξύ Γερμανίας και Ρωσίας από τους πολέμους της Μεγάλης Αικατερίνης και μετά. Τώρα δημιουργείται μία χώρα μεγάλη που λέγεται Πολωνία, της οποίας όμως τα σύνορα περιλαμβάνουν γερμανικά εδάφη και αυτό βαρύνει πάρα πολύ τις ψυχές των Γερμανών.

V4.1.3 1919: Η Γερμανία θρηνεί «χαμένες πατρίδες» (8')

---

https://youtu.be/Wz6T5M_5HEY

απομαγνητοφώνηση Domenica27 / αντιπαραβολή Paronymius

Παράλληλα με τις προβλέψεις που αφορούν σημεία της Ευρώπης θα πρέπει να πούμε ότι η Συνθήκη των Παρισίων προέβλεψε και τη διαμοίραση των εδαφών της Μέσης Ανατολής μεταξύ Γαλλίας και Αγγλίας, καθώς η Οθωμανική Αυτοκρατορία ήταν σε πλήρη διάλυση. Λίγο μετά πια ο Κεμάλ θα απομακρύνει τους σουλτάνους και το 1923 θα δημιουργήσει το σύγχρονο κράτος που λέγεται Τουρκία, εθνικό κράτος που λέγεται Τουρκία. Τον έλεγχο αυτών των εδαφών, που πριν ανήκαν στην Τουρκία, στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, ανέλαβε η Γαλλία (την περιοχή που σήμερα χοντρικά είναι Συρία και Λίβανος), ενώ την περιοχή της Παλαιστίνης, της Ιορδανίας και του Ιράκ ανέλαβε η Αγγλία στην περίοδο του Μεσοπολέμου.

Από την άλλη πλευρά η Ευρώπη θα δοκιμαστεί κατά κύριο λόγο —και όλη η Συνθήκη των Βερσαλλιών θα δοκιμαστεί κατά κύριο λόγο— από το πώς χειρίστηκε κανείς την ίδια τη Γερμανία και όπως είπαμε της επιβλήθηκαν πολεμικές αποζημιώσεις, της αποστέρησαν τη δυνατότητα βαριάς βιομηχανίας πέραν ενός επιπέδου, τη λειτουργία του στρατού της, της εκπαίδευσης του στρατού της. Ήταν μια χώρα και έχασε εδάφη της προς τη Γαλλία και έχασε εδάφη και προς την Πολωνία και προς τη Λιθουανία. Αυτός ο χάρτης είναι χάρτης ο οποίος δείχνει πράγματα που θα μας χρησιμεύσουν σύντομα, μας βοηθάει όμως εδώ για να δούμε τα όρια των χωρών που δημιουργήθηκαν από τη Συνθήκη των Παρισίων, και κυρίως της Γερμανίας, η οποία απώλεσε εδάφη. Θυμάστε στον προηγούμενο μας χάρτη που επισημάναμε να προσέξουμε πού ήταν η θέση του Βερολίνου —και το Βερολίνο ήταν περίπου στο κέντρο της Γερμανίας—, ας δούμε τώρα πόσα εδάφη έχασε η Γερμανία λόγω της δημιουργίας μιας

μεγάλης χώρας, της Πολωνίας, με σύνορα εκτεταμένα.

Η Πολωνία έγινε σχεδόν παρόμοια στο μέγεθος με τη Γερμανία και τα εδάφη λοιπόν αυτά απωλέσθησαν για τη Γερμανία, η δε Πολωνία, για να έχει πρόσβαση στη θάλασσα, της δόθηκε ένα τμήμα εδάφους που διασχίζει, διαπερνούσε τα γερμανικά εδάφη. Λέγεται ο διάδρομος του Γκντανσκ (Gdańsk). Η πόλη Ντάντσιχ (Danzig), που βλέπουμε στη Βαλτική, είναι γερμανική, πρωσική πόλη· στα γερμανικά ονομάζεται Ντάντσιχ, στα πολωνικά Γκντανσκ. Το Ντάντσιχ μετετράπη σε πολωνική πόλη καθώς δημιουργήθηκε αυτός ο διάδρομος. Έτσι η Γερμανία όχι μόνο απώλεσε εδάφη ως προς την Πολωνία αλλά απώλεσε και τη συνοχή της, διότι αυτό εδώ το τμήμα παρέμεινε γερμανικό, όμως έχασε —εδώ ήταν η Πρωσία, η μεγάλη Πρωσία πριν· εδώ ήταν τα σύνορα της Γερμανίας— και έχασε, εκτός από αυτό, πολύτιμα εδάφη τα οποία οι Γερμανοί θεωρούν πάρα πολύ σπουδαία, εδώ στα παράλια της Λιθουανίας, η περιοχή του Μέμελ (Memel), την οποία πήρε η Λιθουανία.

Η Γερμανία δηλαδή θεώρησε ότι αποσπάστηκαν από τα εδάφη της ιστορικά γερμανικά εδάφη. Εκτός δε αυτού, καθώς τώρα δημιουργήθηκαν νέα εθνικά κράτη, η Γερμανία θεωρούσε ότι θα έπρεπε η δυτική Τσεχοσλοβακία — γιατί, σας θυμίζω, από τη διάλυση της Αυστριακής Αυτοκρατορίας δημιουργήθηκε ένα κράτος που ονομάστηκε Τσεχοσλοβακία, στο κέντρο της Ευρώπης (σήμερα είναι δύο χώρες, Τσεχία και Σλοβακία, τότε ήταν μία ενωμένη), και εδώ σ' αυτό το τμήμα της Τσεχοσλοβακίας, δηλαδή το προς τη Γερμανία τμήμα, το δυτικό τμήμα της Τσεχίας, κατοικούσαν τουλάχιστον τρεισήμισι εκατομμύρια Γερμανοί. Η Γερμανία θεωρούσε αυτά τα εδάφη δικά της και σε μία ιδανική διαμόρφωση των συνόρων θα έπρεπε, επειδή ο πληθυσμός σε αυτές τις περιοχές ήταν σαφώς πλειοψηφικά γερμανικός, να είναι τμήμα της Γερμανίας. Το κρατούμε αυτό, διότι, στον Μεσοπόλεμο, αυτές οι ρυθμίσεις θα φέρουν εξελίξεις στα πράγματα και, κατά πολλούς, θα φέρουν τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Θέλω να πω στο σημείο αυτό ότι, ενόσω γίνονταν οι συζητήσεις και η Γαλλία ήταν τόσο απαιτητική απέναντι στη Γερμανία, τόσο επιθετική, και ενόσω αποσπώνταν τόσα εδάφη που θα έπρεπε λογικά να παραμείνουν στη Γερμανία και δίδονταν σε άλλες χώρες, οι αποζημιώσεις και όλοι οι άλλοι περιορισμοί που μπήκαν στη Γερμανία, υψηλόβαθμος διπλωμάτης, καθώς παρατηρούσε τις εξελίξεις, είπε την περίφημη φράση ότι *“αν επιβάλουμε στη Γερμανία αυτές τις κυρώσεις, τότε σε είκοσι χρόνια θα έχουμε δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο”*. Έπεσε μέσα ακριβώς, διότι η τόσο εκδικητική πλευρά της Συνθήκης των Βερσαλλιών δημιούργησε στη Γερμανία τις βάσεις για όσα επρόκειτο να ακολουθήσουν. Και πράγματι ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος εξερράγη είκοσι χρόνια αργότερα: 1919 έγινε η Συνθήκη των Βερσαλλιών, 1939 ξεκίνησε ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος.

Πρέπει στο σημείο αυτό να πούμε ότι, ενώ οι Ηνωμένες Πολιτείες μετείχαν φυσικά όλων των συζητήσεων —στη διάρκεια των συζητήσεων οι Ηνωμένες Πολιτείες έκρουαν τον κώδωνα του κινδύνου, όπως και Βρετανοί διπλωμάτες, ότι είναι υπερβολικές οι κυρώσεις απέναντι στη Γερμανία, η Γαλλία όμως ήταν πάρα πολύ αποφασισμένη να τις επιβάλει— η αμερικανική πλευρά υπέγραψε μεν τη Συνθήκη των Βερσαλλιών, αλλά δεν την επικύρωσε, δηλαδή το αμερικανικό Κογκρέσο δεν επικύρωσε τη Συνθήκη των Βερσαλλιών. Έτσι η αμερικανική πλευρά βρέθηκε σε μια ιδιότυπη θέση σε σχέση με τη Συνθήκη των Βερσαλλιών, κάτι το οποίο θα παίξει και αυτό ρόλο στα πράγματα αργότερα.

V4.1.4 Μονοκομματικά και ολοκληρωτικά καθεστώτα (10')

<https://youtu.be/13ITnEVIBOo>

απομαγνητοφώνηση ginath / αντιπαραβολή krasisi

Με την ολοκλήρωση της Συνθήκης των Βερσαλλιών ξεκινά μια περίοδος η οποία παγκοσμίως ονομάζεται στη βιβλιογραφία “Μεσοπόλεμος” δηλαδή ανάμεσα στους δύο πολέμους· αυτά τα 20 χρόνια ανάμεσα στους δύο πολέμους. Ήταν χρόνια στα οποία κυοφορήθηκαν τεράστιες αλλαγές, που πολλές από αυτές προέρχονται από τα γεγονότα του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου και από τις συντεταγμένες που δημιούργησαν οι συνθήκες των Βερσαλλιών μαζί με όλα τα όσα είχαν προηγηθεί· δηλαδή τα δεινά του πολέμου, την καταστροφή του πολέμου και τις πολιτικές εξελίξεις που υπήρχαν στον κόσμο ολόκληρο αλλά κυρίως στην Ευρώπη, γιατί η Ευρώπη έδινε το στίγμα των πραγμάτων και από εκείνη ξεκίνησε αυτός ο Παγκόσμιος Πόλεμος. Στην ουσία ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος πρέπει να πούμε ότι ήταν λιγότερο παγκόσμιος από ότι ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, ο οποίος πραγματικά κινητοποίησε ακόμη περισσότερους λαούς αλλά και στον Α΄, παρότι το κύριο θέατρο του πολέμου ήταν στην Ευρώπη, υπήρχαν συμμετοχές και [από] αλλού, και κυρίως διότι στα στρατεύματα συμμετεχόντων βρίσκονταν και στρατεύματα των αποικιών τους από όλη τη Γη. Δηλαδή εμμέσως ή αμέσως ενεπλάκη η Γη.

Στη διάρκεια του Μεσοπολέμου, θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε σαν κυριότερα σημεία προσέγγισης και ενδιαφέροντος για να κατανοήσουμε τα επόμενα, δύο: το ένα είναι ότι η Ευρώπη απέκτησε πολλές καινούργιες χώρες. Με τη διάλυση των αυτοκρατοριών δημιουργήθηκαν πολλές καινούργιες χώρες, ανεξάρτητες· Φινλανδία, Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία κ.λπ. Σχετικά με αυτές —την Εσθονία, τη Λετονία και Λιθουανία— να πούμε στο σημείο αυτό ότι στη διάρκεια κάποιων δεκαετιών μεταξύ της δεκαετίας του 1910 και του 1940, άλλαξαν χέρια ένα σωρό φορές αυτές οι περιοχές διότι με τη συνθήκη του Μπρεστ-Λιτόφσκ έφυγαν από τη Ρωσία, μετά η Γερμανία έχασε τον πόλεμο —λίγους μήνες μετά— οπότε έγιναν ανεξάρτητες, μετά τις ξαναπήραν οι Σοβιετικοί το '39, τις ξαναέχασαν από τους Γερμανούς που εισέβαλαν το '41, τις ξαναπήραν οι Σοβιετικοί το '45 και έγιναν ανεξάρτητες ξανά στη δεκαετία του 1990. Μάλιστα υπήρχε ένα διεθνές ανέκδοτο για αυτές τις Βαλτικές χώρες —την Εσθονία, τη Λετονία και τη Λιθουανία—, ότι στο ραδιόφωνο, μετά από το δελτίο πρόβλεψης του καιρού, υπήρχε και ένα δελτίο πρόβλεψης “σε ποιον θα ανήκουμε αύριο”, διότι κάθε τόσο άλλαζαν χέρια αυτές οι χώρες.

Εν πάση περιπτώσει με το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου δημιουργήθηκαν πολλές καινούργιες χώρες, ανεξάρτητες πλέον. Αυτές οι χώρες ήταν γεμάτες συγκίνηση για αυτό που τους συνέβη, είχαν ζήσει πολλές από αυτές αιώνες κάτω από αλλότρια υπέρτερη δύναμη μέσα στα πλαίσια αυτοκρατοριών και η φυσική εξέλιξη ήταν καθώς έγιναν ανεξάρτητες χώρες, να υιοθετήσουν δημοκρατικά καθεστώτα, καθώς το κύριο κλίμα στην Ευρώπη —μέχρι τότε— ήταν η δημοκρατία. Η δημοκρατία που έχουμε περιγράψει, με κόμματα, με Βουλές, με εκλογές και με ελευθερία λόγου και εκφράσεως και ελευθεροτυπία.

Το άλλο χαρακτηριστικό όμως του Μεσοπολέμου είναι ότι δημιουργήθηκαν στην Ευρώπη πολλά απολυταρχικά καθεστώτα, μονοκομματικά καθεστώτα· είναι το χαρακτηριστικό του Μεσοπολέμου. Συνήθως όταν μιλούμε για τον Μεσοπόλεμο, οι περισσότεροι από εμάς έχουμε στον νου μας ποιες χώρες λειτουργούσαν με ένα μόνο κόμμα στη διάρκεια του Μεσοπολέμου — ήταν δηλαδή η εξουσία στα χέρια ενός κόμματος και απαγορευόταν η ύπαρξη άλλων

κομμάτων. Αν το ρωτήσουμε έτσι στον εαυτό μας και το σκεφτούμε, θα έρχονταν στον νου μας 2-3 χώρες· η μία είναι η Σοβιετική Ένωση η οποία είχε κομμουνιστικό καθεστώς, είχε καταλύσει τη δημοκρατία και [είχε] φέρει κομμουνιστικό καθεστώς. Οι κομμουνιστές θεωρούσαν ότι εκείνοι είναι η πραγματική δημοκρατία διότι το ένα και μόνο κόμμα το οποίο διοικούσε τη Σοβιετική Ένωση ήταν το κόμμα του λαού, το οποίο και διοικούσε προς όφελος όλων. Όμως δεν υπήρχαν άλλα κόμματα και δεν υπήρχε όλο το υπόλοιπο κλίμα των δυτικών δημοκρατιών, δηλαδή ελευθεροτυπία, δημιουργία άλλων κομμάτων κ.λπ. Στη Σοβιετική Ένωση, οι αντιφρονούντες είχαν σκληρή τύχη.

Από την υπόλοιπη Ευρώπη πάλι, αν σκεφτούμε κάποια χώρα που θα λέγαμε έτσι εύκολα: ποιες χώρες στη διάρκεια του Μεσοπολέμου είχαν μονοκομματικό κράτος το οποίο απαγόρευε οποιαδήποτε αντιπολίτευση και δεν είχε ελευθεροτυπία και ελευθερία της έκφρασης; Θα έρχονταν στον νου μας —φαντάζομαι των περισσότερων— η Γερμανία και η Ιταλία. Διότι είναι γνωστό ότι στη διάρκεια του Μεσοπολέμου σε αυτές τις δύο χώρες αναπτύχθηκε στη μεν Ιταλία ένα καθεστώς μονοκομματικό που ονόμαζε τον εαυτό του “Φάσιο” (Fascio - φασιστικό) και επομένως λέμε το καθεστώς αυτό φασιστικό, στη δε Γερμανία αναπτύχθηκε και πάλι ένα άλλο καθεστώς που το ονομάζουμε ναζιστικό. Το μεν ένα σχετίζεται με την προσωπικότητα και τη δράση του Μπενίτο Μουσολίνι (Benito Mussolini), δηλαδή στην Ιταλία το φασιστικό κόμμα είχε σαν κυριότερη προσωπικότητα τον Μπενίτο Μουσολίνι, στη δε Γερμανία τον Αδόλφο Χίτλερ (Adolf Hitler). Ο Αδόλφος Χίτλερ —να πούμε στο σημείο αυτό— δεν ήταν Γερμανός (ήταν Γερμανός βέβαια αλλά όχι της Γερμανίας Γερμανίας, ήταν Αυστριακός Γερμανός), ωστόσο έδρασε στη Γερμανία.

Αν σκεφτούμε μόνο αυτές τις περιοχές που ανέφερα, δεν έχουμε μπροστά μας το φάσμα των χωρών της Ευρώπης οι οποίες στο Μεσοπόλεμο λειτούργησαν με απολυταρχικά, μονοκομματικά καθεστώτα. Διότι στην Ευρώπη του Μεσοπολέμου **πολλές** χώρες απέκτησαν τέτοιου τύπου καθεστώτα και στον χάρτη αυτό παρουσιάζονται πολύ εναργώς· με το χρώμα το καφέ και το κίτρινο αποτυπώνονται οι περιοχές της Ευρώπης οι οποίες απέκτησαν τέτοια καθεστώτα στον Μεσοπόλεμο. Με το καφέ τα καθεστώτα πριν από το 1932 και με το κίτρινο μετά το 1933. Η Πορτογαλία που απέκτησε τέτοια καθεστώτα, στην Ισπανία έγινε εμφύλιος πόλεμος (1936-1939) και κατέληξε με τη νίκη των δυνάμεων του στρατηγού Φράνκο (Francisco Franco) και έτσι επιβλήθηκε και εδώ απολυταρχικό καθεστώς, στην Ιταλία ο Μπενίτο Μουσολίνι, η Γιουγκοσλαβία επίσης απέκτησε, η Ελλάδα το 1936 με τον Ιωάννη Μεταξά, η Βουλγαρία, η Ρουμανία, η Γερμανία φυσικά, η Αυστρία το 1933 με τον Ντόλφους (Engelbert Dollfuss) και η Πολωνία επίσης, η Εσθονία, η Λετονία, η Λιθουανία και η Σοβιετική Ένωση η οποία από το 1917 λειτουργεί μονοκομματικά.

Επομένως η Ευρώπη στον Μεσοπόλεμο —θα έλεγε κανείς— ότι έχει περισσότερες χώρες στις οποίες δεν λειτουργεί ο πολυκομματισμός και πολύ λιγότερες στις οποίες λειτουργεί ο πολυκομματισμός. Ποιες είναι αυτές οι χώρες που επέζησαν αυτού του κύματος; Η Ιρλανδία, η Μεγάλη Βρετανία, η Γαλλία, το Βέλγιο, η Ολλανδία, η Τσεχοσλοβακία και η Ουγγαρία —που και αυτή είχε υποτροπή—, η Δανία, η Σουηδία, η Νορβηγία και η Φινλανδία. Η Ευρώπη δηλαδή ζούσε σε ένα νέο πολιτικό κλίμα.

V4.1.5 Το κραχ φέρνει οικονομικά, αλλά και πολιτικά, δεινά (5')

<https://youtu.be/kfA6Ab-jACA>

απομαγνητοφώνηση sOFIARIZOPOULOU / αντιπαραβολή Asimenia

Στον Μεσοπόλεμο... είκοσι χρόνια είναι, δεν είναι και πολλά, αλλά μέσα σε αυτά τα είκοσι χρόνια έγιναν πολλά στην Ευρώπη. Θα πρέπει να τονίσουμε ότι μετά το τέλος του πολέμου³ — και έπαιξε ρόλο αυτό στον Μεσοπόλεμο— δημιουργήθηκε η ονομαζόμενη “Κοινωνία των Εθνών”, που είναι πρόδρομος του “Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών” (ΟΗΕ) που δημιουργήθηκε μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Η Κοινωνία των Εθνών ήταν μια προσπάθεια των λαών του κόσμου, που πέρασαν από τον κυκεώνα του μεγάλου αυτού πολέμου, να αποτρέψουν από κοινού την πιθανή νέα υποτροπή, καθώς όλοι εύχονταν να μην ξαναυπάρξει ποτέ πια τέτοιος πόλεμος — σε είκοσι χρόνια θα ξανασυνέβαινε.

Η Κοινωνία των Εθνών δεν είχε τόσο γερές βάσεις, διότι οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής δεν μπήκαν στη δεκαετία του '20, μπήκαν στη δεκαετία του '30. Στη δεκαετία του '30 έγινε δεκτή και η Ρωσία, δηλαδή στη δεκαετία του '30 η Κοινωνία των Εθνών γίνεται πληρέστερη. Όμως δεν έχει ξεκαθαρισμένους τρόπους δράσεως και στην ουσία δεν παίζει τον ρόλο που θα 'πρεπε να παίζει, καθώς σε δύο περιπτώσεις κραυγαλέες δεν μπόρεσε να δώσει λύση:

- Όταν το 1923 η Ιταλία εισέβαλε στο ελληνικό νησί της Κέρκυρας και το κατέλαβε⁴, η Κοινωνία των Εθνών δεν αντέδρασε καθόλου αποτελεσματικά,
- ούτε όταν η Ιαπωνία το 1931 —όπως είπαμε σε προηγούμενή μας ενότητα— εισέβαλε στη Μαντζουρία και κατέλαβε τη Μαντζουρία. Τόσο η Ιταλία όσο και η Ιαπωνία ανήκαν στις νικήτριες δυνάμεις του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, οι οποίες παρέκαμψαν τις αρχές της Κοινωνίας των Εθνών και έδειξαν το επεκτατικό τους πρόσωπο.

Γινόταν φανερό ότι θα υπάρχουν δύσκολοι καιροί μπροστά. Αυτοί “οι δύσκολοι καιροί μπροστά” έγιναν ακόμη πιο δύσκολοι για χίλιους-μύριους άλλους λόγους —κάποιους από αυτούς θα αναφέρουμε— αλλά και από το γεγονός ότι το 1929, δηλαδή δέκα χρόνια μετά το τέλος του πολέμου (έντεκα χρόνια) και τη συνθήκη των Βερσαλλιών, ενώ η Ευρώπη βρίσκεται σε ανάκαμψη —λογικό είναι, μετά τη στάχτη του πολέμου, οι λαοί προσπάθησαν να αναγεννηθούν, να ξαναρχίσουν μια ζωή όσο το δυνατόν πιο συγκροτημένη—, το 1929 συνέβη το πρώτο παγκόσμιο κραχ στην ιστορία, διότι η οικονομία πλέον ήταν παγκοσμιοποιημένη.

Σας θυμίζω ότι το πρώτο κραχ συνέβη στην Ολλανδία στον 17ο αιώνα και ήταν το κραχ της τουλίπας (το πρώτο χρηματιστηριακό κραχ), αλλά το κραχ του 1929 —του χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης— δεν επηρεάζει μόνο τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, αλλά καθώς πλέον το χρήμα ήταν σε παγκόσμια κίνηση, το κραχ αυτό —το ωστικό κύμα του κραχ— θα περάσει στην Ευρώπη, θα γονατίσει τις οικονομίες, θα φέρει ανατροπές, θα φέρει αναταραχές και θα δυσκολευτεί να ισορροπήσει. Δηλαδή η δεκαετία του '30 έχει ακόμη την καυτή ανάσα του κραχ του 1929. Ένα κραχ το οποίο ενίσχυσε τη δύναμη των απολυταρχικών καθεστώτων της Ευρώπης καθώς, όπως θα δούμε στην επόμενη ενότητα, είχε δημιουργηθεί σε ένα ευρύ φάσμα των ανθρώπων της Ευρώπης, στον Μεσοπόλεμο, η εντύπωση ότι τα προβλήματα λύνονται αποφασιστικότερα, ταχύτερα και τελειότερα αν δεν λειτουργεί δημοκρατία, με τις πολλές απόψεις και τα πολλά εμπόδια, αλλά λειτουργούν κεντρικά καθεστώτα, τα οποία με γρήγορες

³ σημ. απομ.: του Α΄ Π.Π.

⁴ Το 1923 η Ιταλία δεν εισέβαλε από ξηράς αλλά παραβίασε τον εναέριο χώρο της Κέρκυρας και τον βομβάρδισε.

αποφάσεις λύνουν τα προβλήματα και έτσι οι κοινωνίες μπορούν να προχωρήσουν μπροστά.

V4.1.6 Συνθήκες αμοιβαίας μη επιθέσεως (5')

<https://youtu.be/jAAqR-OsPy8>

απομαγνητοφώνηση fkalogeropoulou / αντιπαράβολή sOFIARIZOPOULOU

Στον Μεσοπόλεμο επίσης είναι χαρακτηριστική η γενική ελπίδα: όραμα και τάση, και οι λόγοι των πολιτικών· όλα αυτά τονίζουν την ανάγκη της ειρήνης. Μέσα σ' αυτό το κλίμα υπογράφονται πολλές **συνθήκες αμοιβαίας μη επιθέσεως** μεταξύ των χωρών της Ευρώπης. Ένας μεγάλος αριθμός χωρών υπογράφει με διπλανή τους ή με μακρινή τους [χώρα] συνθήκες μη επιθέσεως, συνθήκες ειρήνης κ.λπ. Όπως αποδείχθηκε, **αυτές οι συνθήκες τελικά αποδείχθηκαν “κενό χαρτί” όταν το 1939** —λίγα δηλαδή χρόνια μετά— θα αρχίσει ο μεγάλος γύρος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Επίσης στη διάρκεια του Μεσοπολέμου δημιουργήθηκαν, υπεγράφησαν και εμπορικές συνθήκες μεταξύ κρατών και με τις ηττημένες χώρες. Εντάξει, τελείωσε ο πόλεμος, υπογράφηκαν οι συνθήκες, ξαναρχίζουμε υποτίθεται μια κανονική ζωή, φυσιολογική ζωή εξαρχής. Βέβαια η Γερμανία είχε τους περιορισμούς της αλλά, από κει και πέρα, μπορούσε να έχει εμπορικές συναλλαγές —εφόσον δεν έθιγε τα επίπεδα περιορισμού που της είχαν θέσει σε κάποια συγκεκριμένα στρατηγικά προϊόντα ή σε στρατηγικές παραγωγικές μονάδες— και με άλλες χώρες. Πράγμα το οποίο και συνέβη· με τη Γερμανία του Μεσοπολέμου είχαν επαφές και οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Βρετανία και πολλές χώρες. Άρχισε ξανά η οικονομία να κινείται.

Το ενδιαφέρον στο σημείο αυτό, που έχει ξεχωριστή ανάγκη υπογράμμισης, είναι ότι **η Σοβιετική Ένωση, στη διάρκεια του Μεσοπολέμου, είχε μία προνομιούχο σχέση εμπορική με τη Γερμανία, δεδομένου ότι η Σοβιετική Ένωση δεν ανήκε στους νικητές του πολέμου, δεν είχε υπογράψει τη Συνθήκη των Βερσαλλιών, επομένως δεν δεσμευόταν από τις αποφάσεις της Συνθήκης των Βερσαλλιών.** Έτσι υπέγραψε μία σειρά συμφωνιών με τη Γερμανία, με κυριότερη τη Συνθήκη του **Ραπάλλο** το 1922 —δηλαδή σύντομα μετά το τέλος του πολέμου—, σύμφωνα με την οποία προβλέπονταν οι εμπορικές συναλλαγές ευρείας κλίμακας μεταξύ των δύο χωρών, αλλά και η υποβοήθηση της μιας χώρας με την άλλη σε διάφορες πλευρές. Αυτή η ερμηνεία έδωσε τη δυνατότητα στη Ρωσία να βοηθήσει τη Γερμανία να παρακάμψει περιορισμούς, που της είχαν τεθεί, σε ζητήματα σχετικά με τον στρατό της. Παραδείγματος χάριν, η Γερμανία η οποία δεν επιτρεπόταν να κάνει ασκήσεις της αεροπορίας της στον εναέριο χώρο της, χρησιμοποίησε τον εναέριο χώρο της Σοβιετικής Ένωσης για αυτές τις ασκήσεις στον Μεσοπόλεμο. Είναι λίγο πικρό να σκέφτεται κανείς ότι αυτές οι ασκήσεις συνέβαλλαν στο να δημιουργηθεί μια ισχυρότατη γερμανική αεροπορία, η οποία έπληξε τη Σοβιετική Ένωση στην εισβολή του 1941.

Εν πάση περιπτώσει, σε αυτόν τον Μεσοπόλεμο η Ευρώπη ανασυγκροτείται σε διάφορες κατευθύνσεις. Αλλά εκείνο στο οποίο αξίζει να σταθούμε είναι αυτές οι μονοκομματικές κυβερνήσεις που δημιουργήθηκαν, οι οποίες —ειρήσθω εν παρόδω— είχαν λαϊκή υποστήριξη· άλλες περισσότερο⁵, άλλες πάρα πολύ, άλλες μετρίως. Πάντως, στο κλίμα της Ευρώπης του

---

⁵ Κατά τον Μεσοπόλεμο, στα ολοκληρωτικά καθεστώτα της Ευρώπης, καλλιεργήθηκε προσωπολατρία που, σε

Μεσοπολέμου, δεν εκπλήττονταν καθόλου με το να κατηγορούν τις δημοκρατίες σαν αναποτελεσματικές και διεφθαρμένες, και να επαινούν τις μονοκομματικές κυβερνήσεις σαν αποτελεσματικές και ευεργετικές. Πώς συνέβη αυτό το πράγμα είναι καλό να το δούμε τώρα.

4.2: Μουσολίνι και Χίτλερ

V4.2.1 Η Ιταλία σε μετάβαση (7')

<https://youtu.be/qUuhYGjCLZo>

απομαγνητοφώνηση Domenica27 / αντιπαραβολή Lemonia9

Στην Ευρώπη, όπως είπαμε, δημιουργήθηκαν πολλές καινούργιες δημοκρατίες με το τέλος του πολέμου, διότι δημιουργήθηκαν ανεξάρτητα κράτη, τα οποία μέχρι πρόσφατα ήταν κάτω από αυτοκρατορίες και τώρα υιοθετούν δημοκρατικό καθεστώς. Αυτό συνέβη και στη Γερμανία. **Η Γερμανία του Μεσοπολέμου είναι πλέον δημοκρατική χώρα.** Με το τέλος του πολέμου κατέρρευσε ο θεσμός του αυτοκράτορα, τελείωσε αυτό. Η ενιαία Γερμανία είχε αυτοκράτορα από το 1871, όμως το 1918 τέλειωσε αυτό το πράγμα, και η Γερμανία είναι πλέον μια δημοκρατική χώρα. Μάλιστα στην περίοδο αυτή η Γερμανία, η Δημοκρατία της Γερμανίας, έχει σαν έδρα της την περιοχή της Βαϊμάρης, γι' αυτό και η Γερμανία του Μεσοπολέμου —μέχρι φυσικά την άνοδο του Χίτλερ— λέμε ότι είναι η **Γερμανία της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης.**

Το ίδιο συνέβη λοιπόν και στις υπόλοιπες χώρες, στην Αυστρία, στην Ουγγαρία, στην Τσεχοσλοβακία, στην Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία, όμως σε αυτές τις χώρες η δημοκρατία ήταν τωρινή, δεν την ήξεραν σαν θεσμό, σαν λειτουργία. Και πρέπει να πούμε το εξής: η δημοκρατία, αυτός ο φιλελευθερισμός δηλαδή που αναπτύχθηκε και οργανώθηκε στον 19ο αιώνα στον αγγλοσαξωνικό κόσμο και σε όλη τη Γη (είχε τις εκφάνσεις του μετά), **είναι το πιο δύσκολο πολίτευμα.** Δεν είναι απλό, διότι υπονοεί, θεωρεί αυτονόητη τη συμμετοχή, την υπεύθυνη συμμετοχή των πολιτών. Αν δεν υπάρχει αυτή η υπευθυνότητα της συμμετοχής των πολιτών, που να έχουν συναίσθηση ότι κάθε απόφαση που παίρνουν, κάθε φορά που ρίχνουν μία ψήφο για να εκπροσωπηθούν από τον τάδε ή τον τάδε ή τον τάδε, το μόνο που πρέπει να έχουν στη σκέψη τους είναι το γενικό καλό και όχι το ατομικό και μόνο καλό, και φυσικά οι δράσεις τους, οι αντιδράσεις τους πρέπει πάντοτε να έχουν αυτόν τον γνώμονα. Αν δεν υπάρχει αυτή η πλευρά από τους πολίτες, από τους διοικούντες, τότε η δημοκρατία είναι ένα πολίτευμα το οποίο παραπαίει, μπορεί να γίνει επικίνδυνο και μπορεί να γίνει δυσλειτουργικό και να μην μπορεί να αποδώσει. Αυτές οι χώρες δεν ήξεραν από δημοκρατία πριν, γιατί ζούσαν σε αυτοκρατορίες όλες αυτές και τώρα ζουν σε δημοκρατία· είναι ακόμη άπειρες σε αυτήν την κατεύθυνση και επομένως τους είναι εύκολο να μετακινηθούν προς απολυταρχικές κυβερνήσεις, καθόσον μάλιστα δημιουργείται ένα κλίμα υπέρ αυτών των λύσεων μέσα στην Ευρώπη.

Από πού προέρχεται αυτό το κλίμα υπέρ τέτοιων λύσεων μη δημοκρατικών; Πρώτα πρώτα από τη **Σοβιετική Ένωση,** η οποία **κατέλυσε τη δημοκρατία κατηγορώντας την ως αστική δημοκρατία,** κατηγορώντας ότι η δημοκρατία είναι προϊόν του καπιταλισμού, των τραπεζιτών κ.λπ., ότι είναι δυτικού τύπου δημοκρατία, ενώ εκείνη προέβαλλε το δικό της σχήμα, το οποίο επίσης ονόμαζε δημοκρατία και στο οποίο ο καθένας θα ζούσε παίρνοντας από τον κοινό χώρο, ανάλογα με τις ανάγκες του, αυτά τα οποία του αναλογούσαν.

Στην Ευρώπη κεντρικό ρόλο έπαιξε η παρουσία της αλλαγής των πραγμάτων σε μια χώρα που λέγεται Ιταλία. Η Ιταλία δεν είναι μια όποια - όποια χώρα, είναι σημαντική χώρα της Ευρώπης και υπήρξε στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο τμήμα της Αντάντ, δηλαδή όταν έληξε ο πόλεμος η Ιταλία βρισκόταν στην πλευρά των νικητών. Είναι να απορεί κανείς, γιατί η Ιταλία γίνεται η

πρώτη χώρα της Δυτικής Ευρώπης, η οποία υιοθετεί ένα απολυταρχικό καθεστώς. Όμως, αν δούμε ίσως κάποια δεδομένα, [θα μπορέσουμε] να δώσουμε κάποιες απαντήσεις. Η Ιταλία, όταν λήγει ο πόλεμος και η Συνθήκη των Βερσαλλιών το 1919, δεν έχει ήρεμη πολιτική ζωή. Υπάρχει αναταραχή και από τις καταστροφές του πολέμου —όλες οι χώρες το αντιμετώπιζαν αυτό, τους νεκρούς κ.λπ.— και βέβαια επειδή **υπήρχε μια έντονη αμφισβήτηση του πολιτικού κόσμου, που θεωρούνταν ότι δεν είχε παλέψει αρκετά για να έχει κέρδη**. Η Ιταλία μετά το τέλος του πολέμου θεώρησε ότι οι περιοχές που απέκτησε αποσπώντας από την Αυστρία, δηλαδή η περιοχή εδώ της Τεργέστης και του Τιρόλου που απέσπασε από την Αυστρία, δεν ήτανε αρκετές και οι πολιτικοί τους κατηγορούνταν για αυτό. Υπήρχαν διαδηλώσεις, υπήρχε η “Κόκκινη Διετία” —όπως λεγότανε— από τις συνεχείς διαδηλώσεις, απεργίες, καταλήψεις λιμανιών, δημοσίων κτηρίων, βιομηχανιών κ.λπ. και μέσα σε αυτό το κλίμα αναδείχτηκε η μορφή του Μπενίτο Μουσολίνι.

V4.2.2 Ο Μπενίτο Μουσολίνι (4')

<https://youtu.be/Wx3O1HLGt8Y>

απομαγνητοφώνηση Olvia / αντιπαραβολή Lemonia9

Ο Μουσολίνι⁶ έδρασε πάρα πολύ δυναμικά στην Ελβετία (διέφυγε στην Ελβετία). Εκεί έδρασε με τέτοιο πάθος —γιατί επρόκειτο για έναν άνθρωπο του πάθους—, που τον εξεδίωξαν από όλα τα καντόνια. Μετά από αυτό επέστρεψε στην Ιταλία [και] έγινε διευθυντής της εφημερίδας “Avanti”, δηλαδή του επίσημου κομμουνιστικού οργάνου. **Ήταν κομμουνιστής** από τους πιο γνωστούς της Ιταλίας ο Μπενίτο Μουσολίνι, ο οποίος όμως στη διάρκεια των εξελίξεων αυτών —μετά το τέλος του πολέμου και καθώς κυλούσαν οι εξελίξεις— έπαθε μία μετάλλαξη, η ιδεολογία του μετακινήθηκε. Μετακινήθηκε, διότι παρατήρησε διάφορες εξελίξεις, και κυρίως η συνθήκη του Μπρεστ-Λιτόφσκ έπαιξε ρόλο σ’ αυτόν, διότι **θεώρησε ότι οι κομμουνιστές** —ο ίδιος ήταν κομμουνιστής για πολλά χρόνια— **δεν σέβονται τις πατρίδες**, αδιαφορούν γι’ αυτές, είναι έτοιμοι να ξεπουλήσουν τα πάντα, και επομένως θεώρησε ότι είναι το ιδανικό να δημιουργηθεί ένα καθεστώς στην Ιταλία, το οποίο να εμπεριέχει στοιχεία της κομμουνιστικής δράσεως και σύλληψης, αλλά **να είναι πατριωτικό**, [να είναι] για την Ιταλία. Έχει σημασία αυτό, διότι —όπως είπαμε— ο κομμουνισμός είναι διεθνιστικός και ο Μουσολίνι επομένως διαγράφει την πλευρά του διεθνισμού και λέει **“πάνω απ’ όλα η Ιταλία”**.

Έτσι δημιουργεί ένα κόμμα που ονομάζεται “φασιστικό κόμμα” από τη λατινική λέξη “fascio”⁷. Το fascio ήταν ένα σύμβολο των αρχαίων Ρωμαίων, στην ουσία ήταν ένα δέμα από σιτάρι που σήμαινε ένωση· θα έλεγε κανείς **“το ενωτικό κόμμα Ιταλίας”**. Αυτό το κόμμα είναι γεμάτο ορμή και δύναμη, αποφασισμένο να αλλάξει την Ιταλία. Κατηγορεί τη δημοκρατία ότι δεν μπορεί να λύσει τα προβλήματα των πολιτών και ότι είναι όργανο της πλουτοκρατίας. Ο όρος “πλουτοκρατία” είναι του Μουσολίνι, ο οποίος θεωρεί —και επιτίθεται στον πλούτο— ότι [η πλουτοκρατία] δεν σέβεται τον λαό και τους πολίτες, επομένως κατηγορεί τη δημοκρατία, και

---

⁶ Ο Μπ. Μουσολίνι υπήρξε στα νιάτα του διαπρύσιος φιλειρηνιστής ωστόσο, στον Α΄ Π.Π., στρατεύθηκε και έλαβε μέρος στον πόλεμο.

⁷ Το fascies ήταν σύνολο δεμένων ράβδων που συμβόλιζε τη ρωμαϊκή εξουσία. Στην Ιταλία του Μουσολίνι, συχνά, το δέμα αποτελούνταν από στάχυα και συμβόλιζε την ένωση των Ιταλών με στόχο την άνοδο της χώρας.

κατηγορεί και τους κομμουνιστές ότι δεν σέβονται τις πατρίδες. Οι οπαδοί του είναι οργανωμένοι σχεδόν στρατιωτικά, [είναι] κυρίως άντρες στην ακμή της ηλικίας τους, ντύνονται με σκούρα στολή, ομοιόμορφη — “**οι μελανοχίτωνες**” όπως λέγονταν— και αποτελούν δύναμη κρούσεως στις επαρχίες και στις πόλεις. Σταδιακά αποκτά πολλούς οπαδούς και το 1922 κάνει με αυτούς την περίφημη “Πορεία προς τη Ρώμη”. Καθώς κινείται προς τη Ρώμη και πορεύεται δια μέσου της Ιταλίας, χιλιάδες Ιταλών ενώνονται μαζί σ’αυτήν την πορεία και έτσι, το 1922, ο Μπενίτο Μουσολίνι στην ουσία καταλύει τη δημοκρατία στην Ιταλία. Γρήγορα παίρνει όλες τις εξουσίες στα χέρια του και εγκαθιστά ένα καθεστώς που ονομάζεται “φασιστικό” και είναι το πρώτο του είδους του στην Ευρώπη. **Πρώτος αυτός, ο Μπενίτο Μουσολίνι, άνοιξε τον δρόμο για τα πράγματα.**

V4.2.3 Η Ιταλία υπό τον Μουσολίνι (10’)

<https://youtu.be/HErSLICJW-c>

απομαγνητοφώνηση ginath / αντιπαραβολή Asimenia

Ο Μπενίτο Μουσολίνι, παίρνοντας την εξουσία το 1922, δημιουργεί ένα προσωποπαγές καθεστώς, το οποίο φυσικά —όπως όλα αυτά τα καθεστώτα— είναι μονοκομματικό, δεν υπάρχει περίπτωση αντιπολίτευσης, στην καλύτερη περίπτωση οι αντιπολιτευόμενοι βρίσκονται στις φυλακές και στις εξορίες. Σε όλα αυτά τα μονοκομματικά καθεστώτα της Ευρώπης του Μεσοπολέμου, ήταν κατάσταση αυτή η ιστορία.

Υπάρχει λατρεία, υπάρχει πάρα πολύ μεγάλη και δυναμική προπαγάνδα, ο Μουσολίνι γίνεται δεκτός παντού, σε όλες τις πόλεις της Ιταλίας, όπου και αν βρίσκεται, και είναι ρήτορας, και μιλάει, είναι νέος, είναι δυναμικός, και τον υποδέχονται... Εδώ μια σκηνή: μια πόλη της Ιταλίας ετοιμάζεται να υποδεχθεί τον Μουσολίνι και έχει δημιουργήσει ένα “Μ” —επειδή είναι το όνομά του— με παιδιά (και η νεολαία οργανώνονταν για να υποστηρίξει αυτά τα καθεστώτα) τα οποία ένοπλα, ας πούμε, περιμένουν τον ηγέτη. Ο Μουσολίνι είναι **ο πατέρας όλων**, μιλά συνεχώς για τους αγρότες, για τους εργάτες, δεν υπάρχει άλλος λόγος για τον οποίο βρίσκεται στην εξουσία παρά για τους αγρότες και για τους εργάτες, βρίσκεται κάθε τόσο στα χωράφια και συμμετέχει με αγρότες σε αγροτικές εργασίες. Τον βλέπουμε εδώ να συμμετέχει στον θερισμό. Όλες αυτές οι εικόνες προβάλλονται, έτσι ώστε όλη η Ιταλία να ξέρει πόσο αφοσιωμένος είναι στην υπόθεση των αγροτών. Επισκέπτεται εργοστάσια, στα εργοστάσια μαζεύει τα μανίκια του και μπαίνει στις εργασίες —κάνει και αυτός εργασίες—, διατρανώνει με κάθε τόνο ότι είναι εκεί για να υπερασπίσει τα συμφέροντα των εργατών και των αγροτών, του λαού, και για αυτό και δίνει μεγάλη έμφαση στα δημόσια έργα.

Ο Μουσολίνι διοίκησε την Ιταλία από το 1922 χοντρικά έως το 1943, που η Ιταλία κατεκτήθη από τα αμερικανικά στρατεύματα, δηλαδή 21 χρόνια· δεν ήταν δηλαδή μικρός ο χρόνος διοίκησης της Ιταλίας από τον Μουσολίνι. Στη διάρκεια αυτών των χρόνων δημιουργήθηκαν **πολλά δημόσια έργα**. Οι αυτοστράντες, οι autostrade της Ιταλίας, οι δημόσιοι μεγάλοι εθνικοί οδοί της Ιταλίας, έχουν τη βάση τους στα χρόνια του Μουσολίνι κατά τα οποία και δημιουργήθηκαν πολλά λιμάνια, πανεπιστήμια, σχολεία, νοσοκομεία, τούνελ, αποξηράνσεις... Επιπλέον στην περίοδο αυτή, ο Μουσολίνι ασχολήθηκε με τη βελτίωση της θέσης των εργατών, **επέβαλε στα εργοστάσια διακοπές εργασίας για την ανάπαυση**, φρόντισε να υπάρχει κάποιου

τύπου ενίσχυση της διατροφής των εργαζομένων μέσα στους χώρους εργασίας, προέβλεψε πρώτος εκείνος τη δημιουργία καλοκαιρινών διακοπών για τα παιδιά των εργατών — κατασκηνώσεων που οργάνωνε το κράτος— και [για] πρώτη φορά οργανώθηκε στον κόσμο **δημόσια ασφάλιση όλων των κατοίκων της Ιταλίας**, και δεν είναι τυχαίο ότι και στην Ελλάδα το Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων, το ΙΚΑ, δημιουργήθηκε από τον Ιωάννη Μεταξά.

Ο Μουσολίνι δεν ήταν εναντίον των εργοστασιαρχών αλλά πίστευε ότι θα πρέπει τα εργοστάσια, οι εργοστασιάρχες της Ιταλίας⁸, ο επιχειρηματικός κόσμος που δρα στην Ιταλία να είναι Ιταλοί και φυσικά να επιτηρούνται από το κράτος, ούτως ώστε να μη βλάπτουν, να μην ξεπερνούν τα εσκαμμένα, να σέβονται τη ζωή των εργατών. Δημιούργησε εξ αυτού **δρόμους εποπτείας της λειτουργίας των εργοστασίων, χωρίς να είναι εναντίον όπως είπαμε των εργοστασιαρχών**. Εξάλλου είχε την πολιτική τους υποστήριξη, καθώς η Ιταλία μπήκε σε περίοδο παραγωγής και η οικονομία της σε άνοδο. Ο Μουσολίνι προέβλεψε, σε κάθε βιομηχανική μονάδα, τη δημιουργία χώρων γρήγορης επέμβασης σε περίπτωση εργατικού ατυχήματος και νοσοκομειακών μονάδων σε διάφορα επίκαιρα σημεία, ακριβώς για να μπορούν γρήγορα να έχουν οι Ιταλοί περίθαλψη.

Αυτό το κλίμα στην Ιταλία δημιούργησε βάσεις κοινωνικές. Ο Μουσολίνι είχε υποστήριξη στη διάρκεια της διακυβέρνησης της Ιταλίας προς το κόμμα του, το φασιστικό κόμμα, και φυσικά προς τη δική του προσωπικότητα, αλλά εκεί στο οποίο είχε επίσης μεγάλες επιτυχίες ήταν οι **πόλεμοι επέκτασης της Ιταλίας**. Στο σημείο αυτό πρέπει να πούμε ότι στο τέλος του 19ου αιώνα, η Ιταλία είχε επιδιώξει, το 1895, να καταλάβει την περιοχή της Αβησσυνίας —της Αιθιοπίας— και έγινε ο Α΄ Ιταλο-Αιθιοπικός πόλεμος όπως λέγεται, [μεταξύ] 1895-1896, ο οποίος έληξε με αποτυχία της Ιταλίας, ήταν μια ήττα της Ιταλίας. Ο Μουσολίνι πήρε ξανά πάνω του αυτόν τον πόλεμο και επιτέθηκε εναντίον της Αιθιοπίας, ο Β΄ Ιταλο-Αιθιοπικός πόλεμος — [μεταξύ] 1935-1936 έγινε αυτό— στον οποίο η Ιταλία ήταν νικήτρια. Σας δείχνω εδώ στον χάρτη τις περιοχές της Αφρικής τις οποίες κατέκτησε η Ιταλία υπό τον Μουσολίνι: που είναι **η περιοχή της Λιβύης** (εδώ είναι η Ιταλία) και η περιοχή της Αβησσυνίας, δηλαδή αυτό που σήμερα είναι **Αιθιοπία και Σομαλία έγιναν τμήμα της Ιταλίας**.

Εκτός από αυτό, η Ιταλία **κατέκτησε την Αλβανία**. Να σας δείξω την επέκτασή της στη Βαλκανική: κατέκτησε και ενσωμάτωσε στην Ιταλία την Αλβανία· δεν είναι τυχαίο ότι η Ιταλία επιτέθηκε στην Ελλάδα, στις 28 Οκτωβρίου του 1940, από την Αλβανία. Γιατί; Γιατί η Αλβανία είχε ενσωματωθεί από τον Μουσολίνι στην Ιταλία και, εκτός αυτού, διοικούσε τα Δωδεκάνησα, τα οποία βρίσκονταν σε ιταλικά χέρια από το 1912 και έλεγχε τμήμα της Μικράς Ασίας, το οποίο επίσης χειρίζονταν ο Μουσολίνι. Εκτός από αυτό είχε πλευρές επέμβασης προς την Κορσική και προς την Τύνιδα. Ο δε Μουσολίνι είναι εκείνος ο οποίος έδωσε τη λύση σε σχέση με το Βατικανό και το Πατριαρχείο Ρώμης, είναι εκείνος ο οποίος πολιτικά αποφάσισε ότι το Πατριαρχείο Ρώμης θα λειτουργεί στο Βατικανό και όρισε την περιοχή γύρω από το Πατριαρχείο Ρώμης ως ανεξάρτητο κράτος. Αυτή είναι μια λύση που έδωσε ο Μουσολίνι στη διάρκεια της θητείας του.

---

⁸ Ο Μουσολίνι εξηγούσε πως το σύστημα της Ιταλίας βασιζόταν στη συνεργασία εργαζομένων και εργοδοτών.

V4.2.4 Mare Nostrum (7')

<https://youtu.be/jkoevVNF9qU>

απομαγνητοφώνηση Tal / αντιπαραβολή Asimenia

Ο Μουσολίνι, λοιπόν, ανατρέποντας το δημοκρατικό καθεστώς στην Ιταλία, έδωσε ένα παράδειγμα διακυβέρνησης, το οποίο περιλάμβανε τη **λατρεία για την πατρίδα**, την εξύψωση της έννοιας της πατρίδας. Ο Μουσολίνι, πρέπει να πούμε στο σημείο αυτό ότι, **δεν είχε ρατσισμό**, δεν ήταν όλα αυτά τα απολυταρχικά καθεστώτα με τον ίδιο τρόπο οργανωμένα στα εσωτερικά τους. Η ναζιστική πλευρά είχε τη δράση εναντίον των Εβραίων κ.λπ., η Άρια φυλή... στην περίπτωση του Μουσολίνι, εκείνο το οποίο χρησιμοποιούσε πολύ στην προπαγάνδα του ήταν να θυμίζει στους Ιταλούς την παλιά τους δόξα, **τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία**, τη βενετική δύναμη του 12ου, 13ου, 14ου αιώνα —*Mare Nostrum*, η Μεσόγειος κάποτε ήταν ρωμαϊκή—, δηλαδή χρησιμοποιούσε εθνικιστικές πλευρές για να εξυψώσει το ηθικό των Ιταλών.

Τα τεχνικά του έργα: το ευρύτατο δίκτυο σιδηροδρόμων, το οποίο δημιούργησε με στόχο κάθε χωριό να έχει το δικό του σιδηροδρομικό σταθμό, το δίκτυο το οδικό, τη βελτίωση της ζωής των αγροτών και των χωρικών, τη βελτίωση των δεικτών της οικονομίας της Ιταλίας. Ο Μουσολίνι απέκτησε δυνατή λαϊκή βάση στην Ιταλία και εξ αυτού το παράδειγμά του έπαιξε ρόλο και στις επόμενες χώρες⁹, οι περισσότερες εκ των οποίων, όπως είπαμε, ήταν καινούριες χώρες, μόλις είχαν ανεξαρτητοποιηθεί από αυτοκρατορίες και στις οποίες

α. η έννοια της δημοκρατίας ήταν αδύναμη, όπως εξηγήσαμε, και

β. η έννοια της πατρίδας ήταν πάρα πολύ σημαντική.

Ο κομμουνιστικός διεθνισμός δεν μπορούσε να τους καλύψει σ' αυτή την πλευρά. Αιώνες περίμεναν την ώρα να γίνουν ανεξάρτητες χώρες. Τώρα χαιρόνταν την ανεξαρτησία τους και την υπόστασή τους και λαχταρούσαν να το προβάλλουν αυτό το πράγμα. Επί πλέον από τον κομμουνισμό, τους άρεσε τι; Ο κόσμος, που ήταν μετά από τον πόλεμο, συγκινούνταν από την πρόνοιά του για τις ανάγκες των ανθρώπων, τη φροντίδα, τον έλεγχο των υπερβολών και των παρεμβάσεων του ρόλου των στελεχών της διοίκησης ή της οικονομίας και βέβαια τον ρόλο των καπιταλιστών. **Όλοι ήθελαν ανάπτυξη και βιομηχανία, αλλά ήθελαν και πρόνοια για τη ζωή των εργατών και των γεωργών.** Το παράδειγμα αυτών των χωρών, όπως του Μουσολίνι, έμοιαζε να δίνει μια λύση. Έτσι, αυτό το μοντέλο έγινε ελκυστικό και ακολουθήθηκε και σε άλλες χώρες¹⁰, η κάθε μία βέβαια με τα χαρακτηριστικά της, αλλά **η χώρα στην οποία τα πράγματα είχαν ειδική έκφανση είναι η Γερμανία.**

Η Γερμανία, βέβαια, η οποία ήταν εκείνη που έζησε τις σκληρότερες προβλέψεις της Συνθήκης των Βερσαλλιών, ήταν η ηττημένη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και έπρεπε να πληρώσει τεράστιες πολεμικές αποζημιώσεις σε πολλές χώρες και κυρίως στη Γαλλία, η οποία ζητούσε και ζητούσε συνεχώς και άλλα χρήματα. Πρέπει να πούμε στο σημείο αυτό ότι η Γαλλία έφτασε σε πραγματικά προκλητικά σημεία, π.χ. το 1923 η Γερμανία δήλωσε ότι δεν μπορεί να καταβάλει, δεν έχει χρήματα να καταβάλει αποζημιώσεις που της ζήτησε η Γαλλία, και τότε η Γαλλία

---

⁹ Οι επιτυχίες του Μουσολίνι και το γεγονός ότι έμοιαζε να προσφέρει ένα νέο, εναλλακτικό ιδεολογικό μοντέλο δημιούργησαν, αρχικά, γι' αυτόν **θετικό κλίμα** σε πολιτικούς όπως ο Τσώρτσιλ ή στοχαστές όπως ο **N. Καζαντζάκης**.

¹⁰ Και **ο Ιω. Μεταξάς** ήταν θαυμαστής του Μουσολίνι και όχι του Χίτλερ.

κατέλαβε, εισέβαλε και κατέλαβε, την περιοχή του Ρουρ της Γερμανίας, η οποία είναι μια περιοχή πλούσια σε βιομηχανία και ορυχεία, και είπε ότι εισβάλλει προκειμένου να αποζημιωθεί και να πάρει τις αποζημιώσεις της. Τέτοιες συμπεριφορές δημιούργησαν πολύ βαρύ κλίμα στη Γερμανία, που θα παίξει ρόλο στα πράγματα.

Εξάλλου η Γερμανία, όπως είπαμε, μετά το 1919, είναι δημοκρατία, λειτουργεί με πρόεδρο της δημοκρατίας, με καγκελάριο τον Χίντενμπουργκ (von Hindenburg). Είναι δημοκρατία και λειτουργεί με κέντρο τη Βαϊμάρη, όμως είναι μια ταραγμένη κοινωνία, διότι είναι ταπεινωμένη, δεν μπορεί να ανακάμψει όσο θα μπορούσε, με κανέναν τρόπο, γιατί πληρώνει συνεχώς αποζημιώσεις. Στο εσωτερικό της υπάρχουν κομμουνιστικές ομάδες ισχυρές, οι οποίες παίζουν συνεχώς ρόλο στα πράγματα, κάνουν κινητοποιήσεις, συγκρούονται με αντίπαλες ομάδες οι οποίες πιστεύουν ακριβώς τα αντίθετα από αυτά που διατρανώνουν οι κομμουνιστές¹¹, γίνονται καταλήψεις εργοστασίων, σχολείων πανεπιστημίων, καταστροφές.

Η Γερμανία βρίσκεται σε κοινωνική ταραχή, σε έναν, ας πούμε, υποβόσκοντα εμφύλιο πόλεμο, και βέβαια ζει τις συνθήκες περιορισμού που της έχουν επιβληθεί. Δεν μπορεί να ανακάμψει διότι της έχουν επιβληθεί πλαφόν, δηλαδή οροφές, σε πολλές οικονομικές δράσεις. Στη Γερμανία του '20, χιλιάδες άνθρωποι τρέφονται από τα σκουπίδια, και βέβαια το κραχ που έρχεται το 1929 επιδεινώνει τα πράγματα.

V4.2.5 Αδόλφος Χίτλερ (7')

<https://youtu.be/tsbNqoOOXjk>

απομαγνητοφώνηση Asimenia / αντιπαράβολη ginath

Στις αρχές του 1930 θα αναδειχθεί το άστρο ενός, όπως είπαμε, αυστριακής καταγωγής Γερμανού, του Αδόλφου Χίτλερ. Ο Αδόλφος Χίτλερ ήταν καταρχήν, όπως είπαμε, Αυστριακός, [ο οποίος] ήρθε στη Γερμανία για να σπουδάσει ζωγραφική· ο Χίτλερ ζωγράφιζε, ήταν ζωγράφος. Δεν έγινε δεκτός απ' την Ακαδημία Καλών Τεχνών και εν πάση περιπτώσει αυτή την πλευρά της ζωής του την παραμέρισε. Ο Αδόλφος Χίτλερ είχε πολεμήσει στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και είχε παρασημοφορηθεί. Ήταν πολιτικό ον, το οποίο είχε μεγάλη πίκρα για την ήττα των Γερμανών και των Αυστριακών —που ήταν η πατρίδα του, Γερμανοί ήταν και αυτοί— στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και μεγάλη οργή για τα όσα επιβλήθηκαν στις ηττημένες χώρες.

Ο ίδιος το 1919 προσχώρησε στο Γερμανικό Κόμμα των Εργαζομένων¹². ήταν ένα κόμμα αριστερών τάσεων, το οποίο επαγγελλόταν τη βελτίωση της θέσης των εργαζομένων. Αυτό το κόμμα μετεξελίχθηκε αργότερα στο Εθνικοσοσιαλιστικό Κόμμα¹³, που στα Γερμανικά είναι Nationalsozialistische (Νατσιονάλζοτσιαλιστισε/na:tsi'o'na:lzo:tsja'listiʃə) και από αυτό το (Να)τσιονάλ-, Νατσι- έμεινε ο όρος “Ναζί”¹⁴. Όπως φαίνεται και από την ονομασία του κόμματος, Εθνικό+σοσιαλιστικό, συγκεκριώνει —αυτά τα οποία είπαμε σε προηγούμενή μας

---

¹¹ Ενώ συγκρούονταν μεταξύ τους και διάφορες κομμουνιστικές ομάδες.

¹² Θα μπορούσε να αποδοθεί και ως “Γερμανικό Εργατικό Κόμμα” [Deutsche Arbeiterpartei].

¹³ Ο πλήρης τίτλος ήταν Εθνικοσοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα Γερμανίας [Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei].

¹⁴ Σημ. απομ.: ο όρος “Ναζί” (Nazi) προήλθε από το (Na)tionalso(z)i(alistische

ενότητα— το εθνικό (δηλαδή το πατριωτικό, που ήταν μεγάλο διακύβευμα, *Deutschland über alles* – “η Γερμανία πάνω απ’ όλα”) και το σοσιαλιστικό. Σας θυμίζω ότι την εποχή αυτή η λέξη “σοσιαλιστικό” σήμαινε “κομμουνιστικό”. όταν λέμε “εθνικο-σοσιαλιστικό” κόμμα είναι με τους σημερινούς όρους σαν να λέμε “πατριωτικο-κομμουνιστικό”. Σας θυμίζω ότι και το κόμμα του Λένιν λεγόταν “σοσιαλιστικό”.

Ο Χίτλερ εκτίμησε τον τρόπο με τον οποίο ο Μουσολίνι πήρε την εξουσία, με την Πορεία της Ρώμης¹⁵ και όλα όσα ακολούθησαν. Το 1923 ο ίδιος προσπάθησε να κάνει παρόμοια δράση με τον Μουσολίνι, δηλαδή να κάνει και ο ίδιος Πορεία¹⁶, αλλά δεν πήγε καθόλου καλά το πράγμα, συνελήφθη, φυλακίστηκε και στη διάρκεια της φυλάκισής του συνέγραψε το περίφημο έργο του *Ο Αγών μου*, το οποίο, όταν πλέον πήρε την εξουσία στη Γερμανία, ήταν το ιερό βιβλίο του κάθε Γερμανού, σε πάρα πολλές επίσης και καλλιτεχνικές εκδόσεις: *Mein Kampf*, *Ο Αγών μου*, του Χίτλερ.

Ο Χίτλερ, όντας πλέον στο Εθνικοσοσιαλιστικό Κόμμα, γίνεται στέλεχος και στη δεκαετία του ‘20 ομιλεί και δρα και κερδίζει οπαδούς. **Κερδίζει οπαδούς λέγοντας στους Γερμανούς αυτά που πιστεύει και αυτά που οι Γερμανοί επίσης θέλουν να ακούσουν.** Το ένα το οποίο υπογραμμίζει είναι: “Πώς τόλμησαν αυτοί οι άνθρωποι να επιβάλουν σε εμάς, τους Γερμανούς, αυτές τις κυρώσεις; Γιατί το κάνουν; Γιατί μας φοβούνται. Μας φοβούνται γιατί είμαστε εργατικοί, γιατί είμαστε έντιμοι, γιατί σεβόμαστε την πατρίδα μας, γιατί σεβόμαστε το σύνολο, γιατί ξέρουμε να πειθαρχούμε και να στοχεύουμε· γι’ αυτό, γιατί ο Γερμανός είναι ξεχωριστός. Θέλουν να μας συντρίψουν γι’ αυτόν τον λόγο, γιατί οι ίδιοι είναι ανίκανοι και εμείς είμαστε ικανοί. Εγώ, αν πάρω ποτέ την εξουσία —και θέλω να μου τη δώσετε, έλεγε ο Χίτλερ—, δεν πρόκειται να ακολουθήσω καμία από τις προβλέψεις των Βερσαλλιών. Δεν γνωρίζω τι έγινε στις Βερσαλλίες, δεν αναγνωρίζω ό,τι υπογράφηκε στις Βερσαλλίες. Η Γερμανία δεν πρόκειται να ακολουθήσει καμία πρόβλεψη των Βερσαλλιών”. Η κύρια έμφασή του λοιπόν ήταν: θα πάρουμε την εξουσία, θα αποκαταστήσουμε την αξιοπρέπεια της Γερμανίας, την ελευθερία δράσης της Γερμανίας, και θα τελειώσει αυτός ο κύκλος της ταπείνωσης, την οποία έχουμε ζήσει.

Το κόμμα του Χίτλερ δεν έπαιρνε σπουδαία ποσοστά, αλλά σταδιακά, καθώς πλησίαζε το 1930, γινόταν κάπως μεγαλύτερο, έπαιρνε μεγαλύτερα ποσοστά. **Η κρίση του 1929 βοήθησε την πόλωση της Γερμανίας και την ένταση του κλίματος στη Γερμανία,** και το 1933 το κόμμα του Χίτλερ πήρε ένα ποσοστό το οποίο **δεν ήταν πλειοψηφικό,** αλλά έτσι όπως ήταν το σύστημα το εκλογικό της Δημοκρατίας της Γερμανίας, του επέτρεψε να διεκδικήσει τη διοίκηση της χώρας και τελικά πήρε την εντολή σχηματισμού κυβέρνησης. Σχημάτισε κυβέρνηση το 1933, ανέβηκε δηλαδή στα πράγματα το **1933.** Προσέξτε: ο Μουσολίνι έκανε πραξικόπημα για να ανέβει στην εξουσία, **ο Χίτλερ ανέβηκε με τις δημοκρατικές διαδικασίες** — σε οριακή ερμηνεία, αλλά με τις δημοκρατικές διαδικασίες.

Όταν λίγο αργότερα πέθανε ο Χίντενμπουργκ, έγινε Καγκελάριος της Γερμανίας και απέκλεισε κάθε άλλο κόμμα, δηλαδή έγινε πια ο *απόλυτος κυρίαρχος της Γερμανίας*. Φυσικά εξαπέλυσε επίθεση σε κάθε εσωκομματικό αντίπαλο, σε κάθε άλλον αντίπαλο πολιτικό, και εγκαθίδρυσε ένα **προσωποπαγές καθεστώς το οποίο επρόκειτο, μέσα σε έξι χρόνια, να μετατρέψει τη Γερμανία σε υπερδύναμη,** έτοιμη να συγκρουστεί με όλη την ανθρωπότητα στην ουσία.

¹⁵ Σημ. απομ.: Πορεία προς τη Ρώμη

¹⁶ Εκείνος επιχείρησε να πορευθεί προς το Μόναχο.

V4.2.6 Η Γερμανία υπό τον Χίτλερ (11')

<https://youtu.be/aSHyeZDuaYw>

απομαγνητοφώνηση gkyr / αντιπαραβολή ginath

Ο Χίτλερ [ήταν] μια περίπλοκη προσωπικότητα. Πρέπει στο σημείο αυτό να πούμε ότι, από την ώρα που μπήκε στην πολιτική ζωή το 1919, ήταν δραστήριος, αποφασισμένος, παρακολουθούσε την πολιτική όλου του κόσμου, είχε πραγματικά πολιτικό ενδιαφέρον και δύναμη ανάλυσης των πραγμάτων και επίσης ενδιαφερόταν πάρα πολύ για τα στρατιωτικά ζητήματα. Ο ίδιος, όπως είπαμε, είχε πολεμήσει στον πόλεμο, τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, για αυτό και όταν θα έρθει η ώρα του πολέμου, μετά το 1939, ο Χίτλερ θα μετέχει ενεργότατα στις αποφάσεις στα πεδία των μαχών, πολλές φορές με επιτυχία, άλλες φορές όχι.

Ο Χίτλερ λοιπόν πήρε την εξουσία το 1933 με εκλογές, όπως είπαμε στην προηγούμενη ενότητα· εδώ είναι η στιγμή που ο Χίντενμπουργκ, ο Καγκελάριος της Γερμανίας, τον δέχεται για να κάνει δεκτή την εντολή της διακυβέρνησης της χώρας, την οποία πήρε, όπως είπαμε, με εκλογές. Αμέσως ο Χίτλερ ξεκινά μία **εντονότατη προπαγάνδα**, είναι προσωποπαγής και εδώ η εξουσία την οποία δημιουργεί σταθερά. Οι μηχανισμοί προπαγάνδας του είναι απaráμιλλοι — **ο γερμανικός λαός βομβαρδίζεται**. Είναι πολύ δυνατός ρήτορας και όποτε μιλά στον λαό, τον γερμανικό λαό, κάθε δεύτερη λέξη του είναι για τους εργάτες, είναι για τους αγρότες, είναι η λέξη “**λαός**”· και ο Χίτλερ και ο Μουσολίνι κάθε τους δεύτερη κουβέντα είναι για τον λαό, για τους αγρότες, για τους εργάτες. Και ο Χίτλερ πιστεύει ότι πρέπει να ενισχυθούν οι ντόπιοι βιομήχανοι και επιχειρηματίες, να δημιουργηθούν θέσεις εργασίας, να γίνουν επενδύσεις και μαζί με αυτό, τα πάντα στρέφονται γύρω από το Nationalsozialistische Partei (Εθνικοσοσιαλιστικό Κόμμα) του οποίου ηγείται.

Παιχνίδια για παιδιά, προπαγανδιστικά του κόμματος του Χίτλερ, με τη χαρακτηριστική σβάστικα. Είπαμε σε άλλο σημείο, **η σβάστικα είναι αρχαίο σύμβολο των Αρίων**, ινδοευρωπαϊκό, και ο Χίτλερ, επειδή έκανε μία “κατασκευή” ότι οι Γερμανοί είναι οι γνήσιοι απόγονοι των Αρίων του 3000 π.Χ., είναι τέλος πάντων... το προβάλλει... και το προέβαλλε σαν καθαρότητα της φυλής κ.λπ.

Δημιουργεί μεγάλες συγκεντρώσεις στις οποίες ομιλεί, σε όλη τη Γερμανία. Όλα γίνονται οργανωμένα, το κόμμα του Χίτλερ, η νεολαία του Χίτλερ, και υπάρχει συνεχής επίδειξη της δύναμης, η οποία όμως δεν είναι τυχαία. Είναι μία δύναμη η οποία στηρίζεται στις δράσεις του Χίτλερ σε πολλά σημεία. Πρέπει να πούμε στο σημείο αυτό ότι **ο Χίτλερ απέκτησε τεράστια λαϊκή υποστήριξη**. Ήταν ανήκουστη η υποστήριξη που τελικά απέκτησε το πρόσωπο αυτού του ανθρώπου, όχι εξ αρχής αλλά **σταδιακά**. Φυσικά, όσοι ήταν αντίπαλοί του —δεν το συζητούμε— χάθηκαν από προσώπου γης, αλλά το μεγαλύτερο ποσοστό των Γερμανών λάτρεψε αυτόν τον άνθρωπο, **λάτρεψε τον Χίτλερ** διότι έκανε —έτσι αισθάνονταν οι Γερμανοί— ό,τι τους υποσχέθηκε.

Τι έκανε; **Άλλαξε την οικονομία της Γερμανίας**. Η οικονομία της Γερμανίας εκτοξεύτηκε. Αρνήθηκε να ακολουθήσει κάθε οροφή που είχε μπει και κάθε περιορισμό που είχε τεθεί στη Γερμανία από τη συνθήκη των Βερσαλλιών. Έδωσε μεγάλη έμφαση στα δημόσια έργα. Η Autobahn (άουτομπαν) της Γερμανίας είναι έργο, στη βάση του, του Χίτλερ. Η Γερμανία μέσα σε ελάχιστο χρόνο νοικοκυρεύτηκε, οργανώθηκε, **μειώθηκαν δραματικά —μα δραματικά— τα ποσοστά της ανεργίας**. Η ανεργία στη Γερμανία στη δεκαετία του '20 και του '30, και μέχρι την

άνοδο του Χίτλερ ήταν πολύ ψηλά, αλλά μετά μειώθηκε εξαιρετικά διότι, ανάμεσα στα άλλα, όχι μόνο αναπτύχθηκε ο γεωργικός τομέας εξαιρετικά [αλλά] και ο βιομηχανικός τομέας — η Γερμανία ήταν μία χώρα πολύ μεγάλης βιομηχανικής δύναμης έτσι κι αλλιώς, και πριν τον πόλεμο και μετά τον πόλεμο και στον Μεσοπόλεμο, αλλά ήταν κολοβωμένη.

Τώρα, εκτοξεύεται κυριολεκτικά η βιομηχανική της παραγωγή και επομένως δημιουργούνται θέσεις εργασίας και εκτός αυτού, ο Χίτλερ δίνει έμφαση στην πολεμική βιομηχανία που επίσης ασχολούνται πολλά χέρια — η οποία βέβαια πολεμική βιομηχανία ήταν εκτός των προβλέψεων της συνθήκης των Βερσαλλιών αλλά εκείνος αδιαφορεί και την προχωρεί. Προχωρεί στη δημιουργία συστήματος πρόνοιας για τους εργάτες των εργοστασίων. Η θέση των εργατών των εργοστασίων βελτιώθηκε πάρα πολύ, οι προβλέψεις για οργανωμένες διακοπές των παιδιών, των ιδίων, για τη νοσοκομειακή περίθαλψη, την περίθαλψη υγείας, το σύστημα συντάξεων. Όλα αυτά οργανώθηκαν με προσοχή από πλευράς της κυβερνήσεως των Ναζί και χαρακτηριστικό της στάσης του Χίτλερ απέναντι στα πράγματα είναι ότι θέλησε ο κάθε Γερμανός να έχει, κάθε γερμανική οικογένεια αν ήταν δυνατόν να έχει, το δικό της αξιόπιστο, γερό αυτοκίνητο και παρήγγειλε στον καλύτερο μηχανικό αυτοκινήτων της Γερμανίας, τον Φέρντιναντ Πόρσε (Ferdinand Porsche), να σχεδιάσει ένα αυτοκίνητο το οποίο και του το υπαγόρευσε στα “θέλω”. Έτσι προέκυψε ο περίφημος σκαραβαίος της Volkswagen. Δεν είναι τυχαία και η ονομασία “Volkswagen” γιατί στη Γερμανία του Χίτλερ όλα είχαν το πρόσημο “Volk”, δηλαδή “λαός”: το αυτοκίνητο του λαού. Το μόνο που σκέφτονταν οι εθνικοσοσιαλιστές, το Εθνικοσοσιαλιστικό Κόμμα, ήταν το καλό του λαού.

Βέβαια, δίπλα σε αυτά υπήρχε και η παράνοια της καθαρής Αρίας φυλής (και εδώ βλέπουμε μία εικόνα ενός Γερμανού του οποίου η μύτη καταμετράται για να φανεί εάν είναι καθαρός απόγονος της Αρίας φυλής ή όχι) και φυσικά υπήρχε η δράση εναντίον των Εβραίων.

Στη Γερμανία του Χίτλερ¹⁷, από το 1935 αρχίζουν να φαίνονται οι προθέσεις του ναζιστικού κόμματος. Αρχίζουν δράσεις εναντίον των Εβραίων με μία αφορμή, που κατά κάποιον τρόπο προκλήθηκε, καταστρέφονται οι συναγωγές, χιλιάδες συναγωγές και καταστήματα Εβραίων, “Η Νύχτα των Κρυστάλλων”, όπως λέγεται, και σταδιακά το πράγμα αρχίζει να βαραίνει. Απαγορεύεται στους Εβραίους μαθητές να βρίσκονται στις ίδιες τάξεις με τους Γερμανούς μαθητές και τους Εβραίους δασκάλους να διδάσκουν Γερμανόπουλα μη εβραϊκής καταγωγής, δηλαδή αρχίζουν να αποκλείονται οι Εβραίοι από τη δημόσια ζωή. Εδώ έχουμε μία προπαγανδιστική αφίσα της εκδίωξης Εβραίων από τα σχολεία: ο Εβραίος δάσκαλος, ο οποίος έχει χαρακτηριστική μορφή, καθόλου Άρια, με τη μύτη τη γαμψή είναι κακάσχημος. Γενικά όλα τα Εβραιόπουλα είναι πάρα πολύ άσχημα και πάρα πολύ κακότροπα. Το βλέπετε εδώ αυτό το Εβραιόπουλο... Είναι μαύρα τα μαλλιά τους ενώ των Γερμανών είναι ξανθά, έτσι αναγνωρίζονται αμέσως. Έχουν εκδιωχθεί από το σχολείο. Όλοι είναι χαρούμενοι. Ο δάσκαλος ο Γερμανός είναι χαρούμενος, τα Γερμανόπουλα είναι χαρούμενα. Το Εβραιάκι τραβά τα μαλλιά της κοπελίτσας και γενικά ασχημονούν, ενώ τα Γερμανάκια χαίρονται για αυτές τις εξελίξεις.

Το καθεστώς αυτό λοιπόν είχε όλες αυτές τις παρεμβάσεις τις οποίες είπαμε και [επ]έδειξε εντυπωσιακό τρόπο οργάνωσης και απόδοσής του σε πολλά πεδία, όπως είπαμε, αλλά και σε εκείνο των Ολυμπιακών Αγώνων του 1936.

¹⁷ Το 1935 ψηφίστηκαν οι αντισημιτικοί Νόμοι της Νυρεμβέργης. Ο Χίτλερ κατηγορούσε τους Εβραίους ότι υποσκάπτουν τη Γερμανία καθώς μετέχουν διεθνούς συνωμοσίας καρπός της οποίας είναι ‘τα δύο καταστροφικά συστήματα’, ο κομμουνισμός και ο καπιταλισμός. Η Νύχτα των Κρυστάλλων συνέβη το 1938.

V4.2.7 Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 1936 (5')

<https://youtu.be/b5QVrxPVlus>

απομαγνητοφώνηση *Diamant* / αντιπαραβολή *Asimenia*

Η Νύχτα των Κρυστάλλων¹⁸, που είπαμε στην προηγούμενή μας ενότητα, δείχνει τι βαριά πρόκειται να συμβούν αργότερα γιατί, όπως είπαμε, το 1938, με αφορμή τη δολοφονία από έναν Εβραίο πολωνο-γερμανικής καταγωγής ενός Γερμανού διπλωμάτη στο Παρίσι, καταστράφηκαν 1.500 συναγωγές και 7.500 καταστήματα Εβραίων.

Εκτός των άλλων, το καθεστώς ήταν σε θέση να δημιουργεί καταπληκτικές τελετές, εντυπωσιακότατες, στις οποίες μετείχαν ο στρατός· ο στρατός ο οποίος είχε πολλαπλασιαστεί και είχε ξεπεράσει κάθε αναμενόμενη εξέλιξη, σε σχέση με τα όσα είχαν προηγηθεί στον Μεσοπόλεμο. Αυτή η δυνατότητα του καθεστώτος να οργανώνει μεγάλα γεγονότα, αποδείχτηκε στους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1936, όπως σας είπα, στους οποίους ο Χίτλερ αποφάσισε να εντυπωσιάσει τον κόσμο ολόκληρο.

Πρέπει να σας πω στο σημείο αυτό, ότι ο Αδόλφος Χίτλερ σε κάθε του ομιλία, είτε προς τον λαό του είτε σε συναντήσεις που είχε με άλλους ηγέτες, υπογράμμιζε σε κάθε τόνο ότι **δεν υπάρχει περίπτωση από πλευράς Γερμανίας να ξεκινήσει κανένας πόλεμος**. Η Γερμανία [για] το μόνο που ενδιαφέρεται είναι η ειρήνη, γιατί **είναι προς όφελος της Γερμανίας η ειρήνη στην Ευρώπη**· έχει σημασία αυτό. Στους Ολυμπιακούς Αγώνες¹⁹, ο Χίτλερ θέλησε να δείξει πως υποδέχεται την ανθρωπότητα με τα καλύτερα πρόσημα. Βέβαια, δεν μπόρεσε να αντέξει τον ρατσισμό του, όταν μαύροι δρομείς κέρδιζαν Γερμανούς Άριους δρομείς.

Το 1936, λοιπόν, στους Ολυμπιακούς Αγώνες του Βερολίνου, για πρώτη φορά η δάδα η ολυμπιακή αποφασίστηκε να μεταφερθεί από την Ελλάδα· ο Χίτλερ είχε θαυμασμό για τους αρχαίους Έλληνες και μεγάλη τιμή για την Ελλάδα. Αποφάσισε λοιπόν να μεταφέρει τη δάδα από την Ολυμπία με 3000 δρομείς. Εκείνος εξάλλου ήταν που αποφάσισε ότι η φλόγα θα καίει σε όλη τη διάρκεια των Αγώνων. Όταν έγινε το γεγονός, το αναμετέδιδαν 25 γιγαντοοθόνες, τότε πρώτη φορά εφαρμόστηκε το σύστημα photo finish — ήταν εφεύρεσή τους. Για πρώτη φορά οι Ολυμπιακοί Αγώνες μεταδόθηκαν σε 41 χώρες του κόσμου — ραδιοφωνικά βέβαια, δεν υπήρχε ακόμη [τηλεόραση]. Κατά την άφιξη του Χίτλερ στο γήπεδο, το πηδαλιοχούμενο Χίντενμπουργκ (Hindenburg), ένα μεγάλο ζέπελιν 245 μέτρων, πέταξε πάνω από το στάδιο πριν μπει ο Χίτλερ. Δεν υπάρχει συζήτηση ποιος πήρε τα περισσότερα χρυσά: είναι η Γερμανία με 33 χρυσά και δεύτερες οι Ηνωμένες Πολιτείες με 24.

Αλλά έχει επίσης ενδιαφέρον, ότι για πρώτη φορά καταγράφηκε το σύνολο των δραστηριοτήτων των αθλητών από τη θρυλική σκηνοθέτιδα της Γερμανίας της εποχής, η οποία και σκηνοθετούσε τις μεγάλες τελετές του Χίτλερ και τις κατέγραφε κινηματογραφικά, τη Λένι Ρίφενσταλ (Helena "Leni" Riefenstahl), η οποία ήταν για πρώτη φορά σε θέση να κάνει

---

¹⁸ Ήταν προάγγελος για όσα θα συμβούν με την έκρηξη του πολέμου, οπότε οι Ναζί θα εξοντώσουν εκατομμύρια Εβραίους, κομμουνιστές, σιγγάνους, ομοφυλόφιλους της Ευρώπης.

¹⁹ **Για να υπογραμμισθεί η αφοσίωση της Γερμανίας στην ειρήνη, κατά την τελετή έναρξης αφέθηκαν να πετάξουν στον ουρανό 25.000 περιστέρια.**

υποβρύχιες λήψεις και εναέριες λήψεις και κατέγραψε 400.000 μέτρα φιλμ.

Είμαστε στο 1936, ο Χίτλερ είχε πάρει την εξουσία το 1933, είναι τέσσερα χρόνια που έχουν μεσολαβήσει και η Γερμανία δείχνει τον δυναμισμό, την άνοδό της και σε λίγο θα δείξει —ήδη μάλιστα το '36 έχει δείξει— με ποιον τρόπο θα έλθει ο Χίτλερ να διορθώσει τις “αδικίες” που οι Γερμανοί θεωρούν ότι συνέβησαν στις αποφάσεις των Βερσαλλιών το 1919. Αυτές που αφορούν τα εθνικά θέματα της Γερμανίας.

V4.2.8 Ο Ισπανικός Εμφύλιος (4')

<https://youtu.be/eki-8xqvbXk>

απομαγνητοφώνηση krasisi / αντιπαραβολή geonoud

Το 1936 —ενώ **ο Χίτλερ προβάλλει ένα πρόσωπο φιλειρηνιστή**, μια λευκή περιστέρα στο κέντρο της Ευρώπης, η οποία εξασφαλίζει την ειρήνη στην Ευρώπη· αυτό είναι το κλίμα το οποίο ανέδιδε όλος του ο λόγος (όχι ακριβώς τα τεκταινόμενα), αλλά ο λόγος του— στην Ισπανία συμβαίνει μια μεγάλη σύγκρουση. Το δημοκρατικό καθεστώς που έχει εκλεγεί αμφισβητείται από δυνάμεις ισπανικές —είναι ενδοϊσπανικό το ζήτημα— και το όλο πράγμα εξελίσσεται σε έναν βαρύτατο εμφύλιο πόλεμο, ο οποίος επρόκειτο στην Ισπανία να διαρκέσει από το 1936 έως το 1939. Σε αυτόν τον πόλεμο, οι δημοκρατικές δυνάμεις είχαν να αντιμετωπίσουν τις δυνάμεις του Φράνκο, αλλά όχι μόνο του Φράνκο αλλά και του Χίτλερ και του Μουσολίνι, διότι **στον εμφύλιο πόλεμο της Ισπανίας ενεπλάκησαν οι δύο αυτές δυνάμεις με την πλευρά του κόμματος του Φράνκο**, ενώ **τους Δημοκρατικούς τους ενίσχυσε η Σοβιετική Ένωση**²⁰.

Τόσο ο Χίτλερ όσο και ο Μουσολίνι έστειλαν αεροπορικές μοίρες να χτυπήσουν την πλευρά των Δημοκρατικών· και το ίδιο και οι Σοβιετικοί. Σε αυτές τις συγκρούσεις, που έγιναν στο έδαφος της Ισπανίας, ο Χίτλερ παρατήρησε τα γερμανικά αεροπλάνα, παρατήρησε τη δράση των σοβιετικών αντιστοίχων και **κατέληξε ότι δεν έχει σημαντικές δυνάμεις η Σοβιετική Ένωση στον αέρα**. Αυτό θα παίξει ρόλο στα πράγματα, όταν θα έρθει η ώρα της μεγάλης πολεμικής σύγκρουσης μεταξύ του Χίτλερ και της Σοβιετικής Ένωσης το 1941.

Στην εικόνα που έχουμε εδώ —αφίσα των οπαδών του φρανκικού κόμματος— βλέπουμε τον Φράνκο να παρουσιάζεται ως αρχάγγελος και γύρω του όλη η Ισπανία περιμένει την καλύτερη εξέλιξη, με την Εκκλησία σε πρώτο πλάνο και τους πολεμιστές και τις νοσοκόμες και όλο τον λαό να τον επαινεί.

Ενώ στην Ισπανία συμβαίνει αυτή η τιτάνια σύγκρουση —η οποία **θα λήξει με την ήττα των Δημοκρατικών**—, στη Γαλλία την ίδια περίοδο γίνονται εκλογές και στις εκλογές αυτές η κομμουνιστική πλευρά προπαγανδίζει την ψήφο υπέρ του Κομμουνιστικού Κόμματος με αυτή την αφίσα που αφορά τον Χίτλερ: **Ενάντια σε αυτό, ψηφίστε κομμουνιστές!** (*Contre ça! Votez communiste*). Πράγματι στη Γαλλία το Λαϊκό Μέτωπο (Front populaire) του Λεόν Μπλουμ (Léon Blum) θα ανεβεί στην εξουσία το 1936 για έναν μόνο χρόνο μέχρι το 1937, **δεν θα τολμήσει [όμως] να παρέμβει στον πόλεμο της Ισπανίας**, και αυτό θα μπει στα αρνητικά της Αριστεράς της Ευρώπης την εποχή εκείνη.

---

²⁰ Τους Δημοκρατικούς βοήθησαν, επίσης, χιλιάδες εθελοντές απ' όλον τον κόσμο. Τελικά, νίκησε ο Φράνκο.